Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

ЕРА, 18 май, 1967 шу. № 58 (4383). Мах 2 кеп.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ТIЕХЬАЮСА ПРЕДПРИЯТЕШ ХИЛА ЙИШ ЯЦ

Советски Iаьдал даьнна 50 шу дузача денна сийленца накъаздахара йолаш социалистически яхь денгара-денга шерагIа яржаш латт. Цу дезача цIейна къахьегама совгIат кийчдара хьнар айленна къахьегаш я Нохч-ГIалгIайчен промышленни предприятей коллективаш а.

Чакхбаьннаб юбилейни шера хьалхара биъ бутт. Вай республикерча дуккхача предприятей коллективаша шоай торонех бизза пайда а эцаш, толамца кхоачашъю паччахьалкхен плани Октябра сийна тIаийца социалистически дехкараши. Укх шера хьалхарча биъ бетта валови продукци арахецара план 103,3 процент кхоачашъяьй республика промышленносто. ДIадахача шера цу ханаца нийсйича 14 процент лакхбеннаб производства боарам. Биъ бетта планал совгIа арахийцай 9 миллион гаргга сома маьха тайп-тайпара продукци. Къахьегама овсарлен план тIехкхоачашъяьй.

Пятилетка шоллагIча шера тIаийца социалистически декхараш кхоачашдеча къаьстта дика къахьийгад «Грознефтехимзаводы» яхача объединене чуйоагIача химически комбината, крекинг-завода, нефтемаслозавода, Грозненски аьшкабетона конструкцей завода, Самашкински консервни завода, кхыча предприятей коллективаша. ГIадвугаш а кердача системах доккха беркат далга хьагойташ а да планированеи экономически стимулированеи кердача системах болх беча «Грознефть» объединене мехкдаьтта промыслови управленеша, «Электроприбор», «Красный молот» яхача заводаша даьха толамаш.

Лакхе цIераш яьхача предприятешка, иштта балха тIа хьалха латтача республикерча кхыча предприятешка нийса вIаштIехьбаьккхаб болх. Юбилейни шера тIаийца социалистически декхараш токхаб болх. Юбилейни шера тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара шерра яхь йоаржаьй цехашта, сменашта, бригадашта, къаьст-къаьстача болхлошта юкъе. Хан-ханнахьа итогаш ю яхье яьннача коллективаша даьхача толамий, хьалха латтарий опыт массанена дIайовзийт, чурча кхоачамех бизза пайда эц.

КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iе йиш яц. Советски Iаьдал даьнна 50 шу дузача ден сийна тIаийца социалистически декхараш кхоачаш па деш цхьаккха предприяти хила йиш яц республике. Уж бехктокхаме декхараш кхоачашдеча лоаттабеча къовсама юкъеоза веза хIара болхло, участок, смена, цех.

Цхьабакъда, хIанз а тIехьа республикера цхьайола коллективаш паччахьалкхен плани Октябра 50 шу дизара сийна тIаийца социалистически декхараши кхоачашдара даькъера шоай боккха бехктокхам бовзаш яц. Биъ бетта йола валови продукци арахецара паччахьалкхен план кхоачашъяьяц 12 промышленни предприяте, из бахьан долаш Даьхенна дIа ца луш йиса продукци 863 эзар сома маьха я. Царна юкъе я хьалхарча квартала план а тIехьа кхоачашъянза йола предприятеш «Трансмаш» Грозненски мехкдаьтта чакхдоаха заводаш, «Терек» яха мебельно-хьу чакхйоаха фирма, Гудермесски етта кирпишк ю завод, кхыяраш. БоагIIача тайпара болх вIаштIехьбаккхара е йоагIIача тайпара йоакхо яц цу предприятей кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша. 19 предприяти я республике къахьегама овсарле лаккхъяра паччахьалкхен план кхоачаш ца еш а. ДIахо йолача хана из гIулакх вIалла а ла йиш йолаш дац.

Биъ бетта план кхоачаш ца яра керттера бахьан да предприятей коллективаша шоай болх кхетамца вIаштIехьа ца баккхар, ханханахьа социалистически яхьа итогаш а еш, балха тIа нийслу кхоачамбоацараш дIа ца дахар. Юбилейни шера тIаийца декхараш кхоачашдара оарцагIа баьхабац болхлой. Къахьегама овсарле лакхъяра, арахецача продукцега дIабода мах лохбара дола кердадараш кIезига кхухь производствана юкъе. Цхьайола моттигаш нийслу цехашкарча болхлошта, мастерашта шоашта хьалхашка латта декхараш ца довзаш.

Из санна дола гIулакх дIахо ла йиш йолаш дац. Октябра сийна тIаийца декхараш кхоачашдар хIара предприяте, участка, смена хIара болхлочун керттера декхар а хинна дIаотта деза. Шоашта тIадиса паччахьалкхен декхар сихха тIера дIадаккхара, хьалха латтача предприятешта юкъеяхара ерригa шоай торонаш оарцагIъяха еза тIехьаюсача предприятей кулгалхоша, специалисташа, коммунисташа.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша цахадлаш йоакхо е еза шерра социалистически яхь йоаржаяра, цун пункташ берригача болхлошта дIайовзийтара. Из лоархIаме гIулакх тесса лелачарца лира къовсам лоаттабе беза. Хан-ханнахьа итогаш а еш массанена дIадовзийта деза яхье баьннарий толамаш, тIаийца декхараш мишта кхоачашду хьожаш даим тIахьожам лоаттабе беза, къахьегама дисциплина телхаерашца лира къовсам лоаттабе беза.

Предприятей специалисташа, инженерно-технически болхлоша юбилейни шера къаьстта чIоагIа теркам тIабахийта беза къахьегама овсарле лакхлургйола наькъаш лахара. Цу даькъе механизаци е еза халача балхашта, ремонт ца еш болх беш йоаккха ха дуккхагIа хилийта еза, техка даьнна кердадар сихха производствана юкъелахьа деза. Цунга хьежжа лохлургда арахецача продукцега дIадодар а.

Вай республикерча промышленни предприятей керттера декхар да юбилейни шерара паччахьалкхен плани социалистически декхараши толамца кхоачашдар. Кхетамца вIаштIехьбаккха беза болх, чурча резерваех бизза пайда эца беза. Укх юбилейни шера цхьаккха предприяти хила йиш яц тIехьаюсаш.

ЛЕНИНГРАД. 59 сантиметри 40 сантиметри лакхали шорали долаш экранаш а йолаш «Радуга» яхача советски бос болча телевизорий хьалхара парти арахийцай Козицке цIерагIча заводо.

СУРТА ТIА: «Радуга» яха бос бола телевизораш вIашагIъехиа участок.

М. Блохина сурт. ТАСС фотохроника.

МАЛА ХОРГВА КОМБАЙНА ТIА?

Грозненски районерча «Староюртовский» совхоз юбилейни шера хьийкъа ялаташ чудерзадара мишта кийчлу, аьнна хаттар дича, машинно-тракторни мастерске заведующи волча Хусаинов Хьадисага тхона денна жоп сагота хила везаш дацар: «Ялат чуэцаш хург йола техника кийча я, тахан а тIехьа йиш я кхашка арадовла»!

Бакъда, ше мадарра аьлча, совхоза кулгалхоша цу тайпара жоп тела йиш йолаш дац ялат чуэца техника кийчъяра гIулакх. Тхо цига кхаьчача хана 23 комбайнах кийчъяь а яьнна дIаоттаяь лаьтташ духхьал, йиъ комбайн мара яцар. Юхейисараш хIанзчул тIехьагIа а дукха къахьега дезаш я.

Из хинна а Iац. Комбайнераш тоъац. Ялат чуэца техника кийчъелга совхозе селла тIехьадалара бахьан фуд-те? Цу хаттара а кийчча жоп хилар лакхехьа вай цIи яьккхача мастерске заведующе: «Механизатораш тоъац совхозе. Цулухьа да из».

Бакъда, из-м, укх тIеххьарча ханналца тайп-тайпара балхаш деш хиннаб дукхагIа бола комбайнераш. Опыт йола механизатораш Сидек Гайтамирови Авап Дагаеви двигателашта ремонт еча слесаралла балхаш деш хиннаб, комбайнераш Усманов Баудини Гапураев Морсари — монтажникаш хиннаб, кхыбола комбайнераш — трактористаш хиннаб. Май бетта юххье мара болабеннабац совхозе комбайнашта ремонт е.

Цул тIехьагIа а лерттIа дIабаханзар болх. Йоккхий халонаш нийсъелар ремонт чакхъяккха езарашта. Комбайнаш малагIча хьала тIа я тохкам беш яьча ревизена дуккха кхоачамбоацараш гучадаьлар, вIалла дага а доацаш эшаш хилар тайп-тайпара оатхалаш, хIаьта уж оатхалаш совхозе йолаш яцар. ТIаккха заявкаш лаьхкар «Сельхозтехнике». Уж цига хиланзар.

Декхарийла бараша ханнахьа йоакхо а ца еш кIалдисар гIулакх тоаде гIерт механизаторий творчески уйла, цар наькъаш лех данза дисар меттаоттадара. Юбилейни шера хьувкъамаш чуэцара даькъе шоашта тIалатта бехктокхам дика кхетабу комбайнераша. Республике кора ца йоагIаш йисача халла мара нийслуш йоацача подшипника меттел кхыяр оттае дагадехар комбайнерашта. Цхьа лоадам боацаш хувцам баьчул тIехьагIа, из мегаш хилар. Цхьа бакъда, из де йиш йоацаш я цхьайола узлаш.

Къаьстта новкъа да укхаза ча тувса клавишаш ца хилар. Эггара кIезигагIа эше а, цу тайпара шиъйтта клавишаш эш совхоза. Уж ца хиларах болх бе кхай тIа арала йиш йоацаш кхоъ комбайн я. Кхы мел эшар даь йисте а яьнна, клавишаш ца хилар бахьан долаш кийчъяьрашца дIаоттае йиш йоацаш я, масала, Дагаев Авгана комбайн.

Механизатораша яхачох, ханнахьа нийца хиннаяларе эца йиш йолаш яр хIанз тоъаш йоаца дуккха оатхалаш. Ханнахьа заявка а ца луш йисай уж.

Укх деношка лаьрххIа комбайнерашта дIахьожаяь я сварочни агрегат. Цул совнагIа кхы а кхоъ агрегат я совхозе. ХIаьта а комбайнерашта дIахьожаяь агрегат каст-каста кхыча балхашта хьежаю, цо новкъарленаш ю комбайнашта ремонт яра.

Совхоза гIулакхашта чIоаггIа Iоткъам беш да механизатораш ца тоъар. ХIанзалца комбайнераша деш хинна кхыдола балхаш хIанз саг воацаш дисад. Иштта хул из гIулакх массе шера а.

Укх шера механизаце школе 11 саг деша вахийта везаш яр совхоз. Из лоархIамера гIулакх ца деш дисад.

Механизатораш кийчбара гIулакх иштта тесса леладелга дIахо магийта йиш йолаш дац. «Староюртовский» совхозе хIанззе а уйла е еза кхоана, хьатIадоагIача шера шоаш мала хоавергва комбайна тIа, хьанга доалл[и]йтаргъя трактор.

А. ПЕНЬКОВ,
Грозненски района халкъа тIахьожама комитета член.

ДIАЙИЙНАЧА ХIАМАШТА ЛЕРТТIА ГIУЛАКХ ДЕРГДА

Юбилейни шерарча бIаьстан балхашта дика кийчо яь накъабаьхкар тха совхоза къахьегамхой. ДIадахача шера гурахьа зяба лаьрхIа цхьа эзари ялх баьи гектар лаьтта аьхадар. Шекара свекла дIаюврг йолча йиъ бIаь гектарах хIара гектара тIа йиъ центнер а кхоачийташ минеральни удобренеш тайсар. Дика къахьийгар механизатораша шийханнахьа, деррига зяба аьхача лаьтта тIоадал соцаяра. Макхаш даьхачул тIехьагIа шозза культиваци йир цар зяба.

Кхаш леладераша агротехнически лоацача хана дIайийнай горох, кеп, горохи кени вIашагIъяь смесь. Уж еррига культураш 358 гектара тIа йийнай.

Укх шера бIаьсти екъа хилар бахьан долаш, кхашкара тIоадал соцаяра лаьтта тоIадир оаха катокашца. ХьалхагIа ца хиннача тайпара дика вIаштIехьбаьккхабар шекара свекла дIаера болх а. Цу гIулакха оаха хьалхе а вIашагIъехкар лаьрххIа йола механизированни отрядаш. Цар проволочниканеи, личинкаштеи дуьхьал гранулированни суперфосфати ГХЦГ яха дусти а тоссаш дIайийра 435 гектара тIа шекара свекла.

Иштта дика вIаштIехьбаьккхар кхаш леладераша хьажкIаш дIаера болх а. Хьалхарча шера санна квадратно-гнездовой хьисапе йийнай оаха хьажкIаш. Укх шера 740 гектар лаьтта дIалаьцад совхозе цу пайданерча культура.

ХIанз, еррига культураш дIайийна даьнначул тIехьагIа тха керттера декхар да царна доагIача тайпара гIулакх делга.

М. ЯКУШИН,
Урус-Мартана района Мичурина цIерагIча совхоза керттера агроном.

ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ЛЕНИНСКИ ПРЕМЕШ ДIАЯЛАР

15 мае Кремле Свердловски зале хиннача советски общественни викалий торжественни собране «Халкъашта юкъера машар чIоагIбарах» халкъашта юкъера Ленински преми елар машар бахьанце къовсам лоаттабаьча цIи хеза волча журналиста Ингере общественни деятела Питеру-Айо Куртис Джозефа.

СовгIат дIаделар «Халкъашта юкъера машар чIоагIбара» йолча халкъашта юкъерча Ленински премей Комитета председатела академика Д. В. Скобельцына. Собране дакъа лоацаш хиннарашта хьалхашка къамаьл дир Питер-Айо Куртис Джозефа.

(ТАСС).

Советски Iаьдала 50 шу дизарга

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕРГДА

Доккхий толамаш даьхад пятилетка хьалхарча шера тха колхоза къахьегамхоша — 1966 шера баьча балха итогех РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-еи карара кара тела ЦIе байракхи хьалхара ахчан премии елар колхоза коллектива. Юбилейни шера хьокхамаш кхы, лакхагIа хилийтара шоай берригa низ тIабахийта къахьегаш ба тха колхоахой.

Шоай торонашка хьежжа Октябра 50 шу диаара сийна лакхара социалистически декхараш тIаийцад колхозхоша укх шера а. Масала, оаха лаьрхIад хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 22 центнер гурахьа юв культураш, 30 центнер хьажкIа, 12 центнер гидуаргаш, 300 центнер шекара свекла кхее. Планах лаьрхIачул дуккха лакхагIа да уж декхараш. Иштта из дале а, шеко яц уж социалистически декхараш оаха кхоачашдергхиларах.

ХIанаб колхоахой тIаийца лакхара социалистически декхараш шоаш кхоачашдергхиларах тийша? Керттерча даькъе юртбоахама культураш кхеяра говзал лакха хиларои, юбилейни шера шоай хьинар кхы а совдаьккха цар къахьегарои, йиш хулийт из тешам бала.

Гурахьа йийнача культурашта тоъал минеральни подкормка йир, хIара гектара тIа шишша центнер аммиачни селитра кхоачийташ. Иштта, 450 гектара тIа чудолийташ хий техар. Дикача хьала тIа да гурахьа дийна ялаташ. Цо хьахьокх тIаийца паччахьалкхенга кIа дохкара декхараш кхоачашдергхилар.

Иштта дика кийчдир колхозе бIаьсти юв культураш дIаюв лаьтта. Цу дерригача лаьтта культураш дIаелехьа культиваци йир, макха баьккхар. Шекара свекла дIаелеха 211 гектара тIа чудолийташ хий техар, хIаьта дIайийначул тIехьагIа 140 гектара тIа вегетационни хий диллар.

Лаьтта дика кийчдарах кхоачамхилаш, шийханнахьеи дикеи ялат дIа ца дуй. Бакъдар аьлча, из болх дика чакхбаккха вIаштIехьдаьлар тха механизаторий. Гидуаргаш, шекара свекла, кхыйола бIаьсти юв культураш пхе-ялх дийнахьа дIайийна баьлар уж.

ХIанз колхоза кхаш леладерашта хьалхашка латта декхараш а кIезигагIа лоархIаме дац. Укх деношка шекара свеклаи гидуаргаши нийлхъе болалургба колхоахой.

Дика къахьегаш ба юбилейни шера тха хьайбаш леладераш. ХIанзле паччахьалкхенга шура йоххара план 180 проценти, дулх доххара план 150 проценти кхоачашъяьй цар. Цар тош деннал шура йоххара шера план 1 июне, дулх доххара план 15 июле кхоачашъе.

Д. РАДУЕВ,
Гудермесски района «Кавказ» яхача колхоза председатель.

ТIАЕТТАЛУ ШУРА

Юбилейни шера шоаш тIаийца лакхара декхараш кхоачашдара дика къахьегаш я Надтеречни района «Озерный» яхача комсаш лелаеча совхоза шурий-товарни ферма коллектив. Хьалхарча квартале паччахьалкхенга планал совгIа 75 центнер шура ехкай совхозо. Из къахьегама толам баккхарах КПСС Надтеречни райкомеи райисполкомеи карара-кара тела байракх еннай боахама. Шура кIезиг ца ялийтар духхьа деттача доаханна цахадлаш моакеи ялати лоатталаьд доаханна. ХIанз даьгIенашка шортта сийна буц я. Цудухьа кхы а дикагIа да хьайбаш леладерий хьокхамаш шоллагIча квартале. Денденна тоалуш доагIа доахан. Цудухьа алсамйоалаш латт доахангара йоакхаш йола шура а. Укх квартала пaI-ах бетта 270 центнер шура ехкай совхозо, хIаьта паччахьалкхенга шура йохкара квартальни план укх бетта кхоачашъе дагаба уж. Лакха я совхоза паччахьалкхенга йохкача шурий хьоанал а. Юкъера лаьрхIача укх шера базисничул 0,3 процент лакхагIа хилар из. Совхоза дикагIча дояркаша тIаийца декхар 2500 килограмм шура йоакхаргъя, аьнна да. Дояркашта юкъе эггара лакхагIа дола хьокхамаш даьхача Сабралиева Хьулимата, Бугаева Нуражана, Бурдухова Лидас хIанзле хIара шоаш лелабеча Iаттагара 700 килограмм гаргга шура яьккхай.

М. САЛАМХАНОВ.

МАССАЗА А ХЬАЛХА

Дуккхача шерашка «Грознефтехимзаводы» яхача объединене предприятешта юкъе хьалха латташи Еррнгсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг лелаеши хьайоагIа Грозненски крекинг-завода коллектив. Укх шера а из моттиг карара ца ялийта хьйнаре къахьег завода технологаша. Шу доладеннача хана нийсъенна халонаш эшайир. ЦхьоалагIча квартала итогаш йича мехкдаьтта чакхдоаккхача промышленноста Министерстве чуйоагIача предприятешта юкъе яьржача Еррнгсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг а хьожаеш, карара кара тела ЦIе байракх елар завода коллективана.

КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iеш оамал яц крекингистий. Биъ бетта план тIехкхоачашъяьй цар. Укх бетта доаха къахьегама толамаш дог гIоздоахаш да. Хьалхарча декада план 107 процент кхоачашъяьй завода технологаша.

ХIанзлехьа гучаювлаш я пхе бетта план кхоачашъяь коллективаш а. Царех я 10-ча мая пхе бетта план кхоачаш а яь. тIабоагIача бетта чотах эзараш тоннаш продукци арахийца нов. Овсянникова кулгалдеча № 1-2 йолча установка коллектив. Дукха цул тIехьа ца юсаш хьайоагIа цунца социалистически яхь лелаю нов. Шуприн керте латта Коммунистически къахьегама цIи лелаеча установка коллектив а. из план 12-ча мая кхоачашъяьй цо. Иштта да Октябра дезача цIейна технологаша кийчлу къахьегама совгIат.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТIА: № 1-2 йолча установкаш воккхагIа вола оператор Захаров Иван кертте латта смена.

И. Плиева сурт.

ТАСС-а хоам

«КОСМОС-158» — СИГАЛА

1967-ча шера 15-ча мае аргIанара Лаьттан искусственни спутник «Космос-158» яхийтай Советски Союзе.

1962-ча шера 16-ча марта ТАСС-о дIахайкаьйча программа тIа яьннача тайпара, космически аренаш тохкилга дIахо дахьара йола Iилман аппаратура оттаьй спутника борта тIа.

Расчетничарна гарггара параметраш а йолаш гона орбита тIа яьккхай спутник: юххьанцара габоаккха юкъ 100,67 минут: Лаьттан тIехенна гаьна ялар 850 километр гаргга: орбита лостам 74,04 градус.

Iилман аппаратурал совнагIа спутника тIа я: орбита элементаш цIенна йистара йола радиосистема; приборийи Iилман аппаратураи балха хьакъехьа Лаьтта хоамаш дара йола радиотелеметрически система.

Спутника тIа оттаяь аппаратура лерттIа болх беш я. Шийга кхоача информацеш йоашхаш я координационно-вычислительни центр.

ДОАГIАШ ДЕННА СОВГIАТ

Щаккха ца хиннача тайпара хьинар айденна къахьегаш я юбилейни шера Карабулакски газобензинови завода коллектив. Октябра дезача цIей сийна тIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара социалистически яхье яьннай завода цехий, сменай, бригадай коллективаш. Валови продукци арахецара биъ бетта план 104,9 процент кхоачашъяьй. хIаьта товарни продукци арахецара план — 106,4 процент. Къахьегама овсарлен план 4,1 процент тIехкхоачашъяьй. Арахецача продукцега дIабода мах 4 процент лох а беш, паччахьалкхенна кходаьд итташ эзараш сомаш ахча.

Хьалхарча квартала итогаш йича лакха хьокхамаш дахарах газови промышленноста Министерстваси мехкдаьттаи химически промышленноста профсоюза ЦК-си совгIат хьожадир завода коллективана. Цул совгIа завода еннай КПСС Сунженски райкомеи райисполкомеи карара кара тела ЦIе байракх.

Ши-шегIа хьахиннадац уж къахьегама толамаш. Керттердар да коллективо барттайна къахьегар, цо чурча кхоачамех бизза пайда нийбар. балха тIа кадраш нийса дIаоттаяр, цахадлаш болхлой квалификаци лакхъяр. Цу гIулакхо торо хилийтай заводага района предприятешта юкъе хьалхара моттиг яккха.

Щаккха технологически режим толха ца еш, дика ший къахьегама вахта дIахьу комбинированни установка технологаша. Даим тIахьожам а лоаттабеш цун низ мелб болх байт оборудованега. Тха технологаша, ремонтникаша шерра социалистически яхь йоаржаяьй производства культура лакхагIа хилийтара, хIанз завод еррига участкаш дика кийчъяь а цIена а я. Октябра 50 шу дуза ди тIакхачалехьа лакха культура йола завод яха цIи яккхара къовсам лоаттабу тха коллективо, из кхоачашдергхиларах дог тийша а да тхо.

Завода даьха къахьегама толамаш белгалдоахача хьоаха ца бича барбац балха тIа хьалха латта нах. Уж ба газ чакхйоаха операторaш нн. Тонгубов, Мурзабеков, Таньчев, компрессорни станце машинист, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутат нов. Бадиев, Калашников, Зелов, Толстов, кхыбараш. Цар шоай ханнахьа цхьаккха хьовзам боацаш газ хьаэцийт установкереи бензопаркереи. Хьалха дIаяхача хана из газ аланца йоагар, паччахьалкхенна цох доккха зе а хулар. ХIанз, рационализатораша дукха рационализаторски предложенеш балха юкъехьахьар, заводе алана йоагаш хила газ тIаьльнай. Цу гIулакхо шера завода бу пайда 30 эзар сом да.

Завода болх ритмично дIабахийтара балха тIа хьовзам ца хилийтара чIоагIа хьйнаре къахьег ремонтникаша. Ший ханнахьа ремонт ю оборудованена. Байнача бетта комбинированни установка цхьа пишк авари а хиина сецар. Турба яр нйккхар. Ремонтникаша сиха цун метта керда турба дIа а оттаяь болх бе йолаялийтар пишк. Лоацца аьлча паччахьалкхен плана из Iаткъаргдоацаш гIулакх дир цар. Апрель бетта план тIехкхоачбеш къахьегарпа белгалбаьнна ба слесараш нн. Редькин, Княгинин, Шаповалов, сварщик Шуликин, технологически оборудованена ремонт яра вола мастер нов. Доценко, кхыбараш.

КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iеш оамал яц завода коллектива. Даьха къахьегама толамаш кхы а совдоахаш Октябра дезача цIейна сийленца накъаяха лерхI цо.

В. ПРОСКУРНОВ,
Карабулакски газобензинови завода керттера инженер.

КАРАГIДАЬННАРАШИ ДЕ ЛЕРХIАРАШИ

Коммунистически партен Советски правительстван лоархIаме декхараш оттадьа вай республикерча къахьегамхошта хьалхашка комсаши царех доаккха чхьатIари дукхагIа хилийтара. ВорхI шера планах комсаш ворхIазза дукхагIа хила езаш яр вай республике. Из задани республикерча къахьегамхоша толамца кхоачашйир. 1954-ча шера вай республике комсаш тIахинна майда 624 гектар мара яцар. хIаьта 1965-ча шера из хилар 19,9 эзар гектар. цох латаш комсаш йола майда 10,7 эзар гектар а йолаш. Укх шера комсаш тIайола майда 21 эзар гектар я.

Комсаш тIайола майда дукхагIа хиларга хьежжа дукхагIа хул чуэца комсаш а. 1959-ча шера ерриге чуийца комсаш 19,5 эзар тонн мара яцар. хIаьта 1965-ча шера цун боарам дIакхаьчар 77,2 эзар тоннага, из хул 7,5-за дукхагIа. ДIададахача шера чуийца комсаш 84,3 эзар тонн яр.

Паччахьалкхен капиталовложенеш чотах Наурски, Гудермесски, Ачхой-Мартана районашка вIашагIъехкай комсаш кхею йоккха итт совхоз. Укх тIеххьарча шин-кхаь шера Надтеречни Шелковской районашка вIашагIъехкай комсаш кхею ворхI совхоз. Уж доккхийн специализированни боахамаш да.

Iалама-экономически зонашка юртбоахама отраслеш йоагI-йоагIача хьисапе дIанийсъяра вIаштIехьдалийтар пайда эцанза йолча торонех сихагIа пайда эца. техниках пайда эцара хьалаш дикагIа хилар. производствага дIададахийтачох хьахулар пайда боалаш хилар.

Къаьстта дика къахьегама толамаш даьхар дIададахача шера. Цу шера 18 комсаш лелаеча совхозой. 14 чхьагIар доаккхача заводой тIеххоачашйир комсаш кийчъяра, кхыйола юртбоахама продукташ кийчъяра, иштта чхьагIара валовии товарнии продукци арахецара паччахьалкхен плани тIанийца социалистически декхарашш.

Комсаш кхею керда совхозаш яхкаро торе хилийтар дуккхача наха болх хургбола гIулакх де. Укх тIеххьарча шин-кхаь шера комсаш кхееча совхозашка болх бе а баха а баьхкаб лоазашка болх бе а баха а баьхкаб доазашка ман районашкара 2 эзар дезал. Укх пятилеткăх комсаш кхееча районашка баха ховшаргба кхы а 2200 дезал.

Сихача темпашца дегIаух вай республике чхьагIар доаккха отрасль. Укх тIеххьарча шерашка болх бе йолаенная йиъ керда чхьагIар доаккха завод. ХIанз вай республике чхьагIар доаккха заводаши пункташи 14 я. Цар цхьан сезонах 100 эзар тонн чхьагIар доакх.

Комсаш кхеераша лакха къахьегама толамаш дахарах «Грозвино» объединене чуйоагIа еррига предприятеш ритмичнегIа болх бе йолаелар. Беттбетта тIеххоачашъю валовии товарния продукци арахецара паччахьалкхен план. лоходенна арахецача продукцега дIалодар. дика лакхъенная къахьегама овсарле.

ХIанз республикерча совхозашеи колхозашеи 21 эзар гектара тIа комсаш кхею. Из чхьагIар дукхагIа дакхара йоккха база я.

Укх тIеххьарча шерашка дикагIа хьувкъ комсаш. 1960-ча шера юкъера лаьрхIача гектара тIара чуэца комсаш 43,7 центнер яр. хIаьта дIададахача шера хIара гектара тIара чуийца комсаш 58,9 центнер яр. хIаьта «Грозвино» объединенерча боахамашка хIара гектара тIара чуийцар 58,2 центнер яр. планах чуэца езаш хиннар 50,4 центнер мара йоацача. Наурски комсаш кхееча совхозе дIададахача шера 1500 гектарах хIаране тIара чуена комсаш 75,1 центнер яр. хIаьта «Советская Россия» яхача комсаш кхееча совхозе 1600 гектар хулча майда хIара гектара тIара чуийца комсаш 78,8 центнер я.

Калиновски комсаш кхееча совхозе А. Х. Никоновас кулгалдеча бригадо 50 гектар хулча майдан хIара гектара тIара чуийца комсаш 128,1 центнер я. хIаьта «Советская Россия» яхача совхозерча нов. Никифоровас кулгалдеча бригадо ше лелаеча 72 гектарах хIаране тIара яьха комсаш 126,6 центнер я, н. кх. дI. Цу боахамашка комсашта дикагIа доал ду. йоагIача хьисапе удобрени ю кхашка. дика пайда эц хиш дехкача лаьттаех а.

Наурски, Шелковской, Надтеречни, Гудермесски санна йолча эггара чIоагIагIа йокъал латтача районашка а кхыча районашка а хьувкъам дикагIа хилийтара керттердар да нийсса биззал хиш дехкача лаьттаех пайда эцар. кхыйола мелиоративни мероприятеш чакхъяхар.

«Грозвино» объединенерча боахамашка хиш дехка лаьтташ 15,6 эзар гектар я. цох 12,9 эзар гектар комсаш тIайолаши, 2,7 эзар гектар оахаш дола лаьттеи.

Комсаш эггара дукхагIеи дикагIеи хьахулача Наурски районе хиш дехка лаьтташ 11,6 эзар гектар я. Надтеречни районе — 2,6 эзар гектар. Ачхой-Мартана районе — 1,3 эзар гектар. Гудермесски районе — 0,5 эзар гектар. Цу хиш дехкача лаьтташка керттерча даькъе комсаш я, аьлча 11,5 эзар гектар я уж, сомий бешамаш я 1,2 эзар гектара тIа, кхыйола культураш я вокх юхейисача майдан тIа.

1970-ча шера Надтеречни районе объединене чубоагIача боахамашка хиш дехка лаьтташ 10,6 эзар гектар дукхагIа хургда. хIаьта комсаш тIайола хиш дехка лаьтташ 6,3 эзар гектар дукхагIа хургда.

КПСС ЦК майски Пленума решенеш вахара юкъе а кхухьаш дукха балхаш даьд объединене чуйоагIача комсаш лелаеча совхозий къахьегамхоша, хиш дехкача лаьттаех бизза пайда эцара.

ДIададахача шера хий диллар 8126 гектара тIа, гурахьа культураш дIаювча 2454 гектара тIа, баьцадаараш дIадувча 200 гектара тIа. Дерригa хий дилла лаьтта 11661 гектар яр. Хьалха хинначул дуккха дикагIа вIаштIехьбаьккхаб хиш дехкара болх дIададахача шереи укх шереи. Болх беш я дIа-юха уха 43 насосни станцеш, 50 догIа делхача хьисапе хий детта установкаш.

Iаца замалахь дукха балхаш дир хиш дехкараш кийчбеш. боахама кулгалхой, агрономий, мелиораторий квалификаци лакхъеш. Боахамашкарча курсашка, семинарашка кийчбаь хиш дехкараш, бригадираш, агрономаш, трактористаш 6 бIаь совгIа саг ва.

ДIададахача шера паччахьалкхен планах вай республике чуэца езаш хиннa комсаш 60,7 эзар тонн яр. хIаьта шера план 117 процент кхоачаш а еш, чуийцар 71 эзар тонн комсаш я. Хьалкхееча комсий цхьан центнерага дIабода мах планах лаьрхIачул 1 сом 37 кепиги лохбир, из бахьан долаш паччахьалкхенна кхоdир итташ эзараш сомаш ахча. Паччахьалкхенга комсаш йохкара план 130 процент совгIа кхоачашйир.

ДIаяхача сезонах промышленни централшка керда йолаш дIаяхьийта комсаш 2200 тонн яр. цох город Грозне яхьийта комсаш 1100 тонн а йолаш.

Наурски, Ачхой-Мартана районашка планах хIара гектара тIа 4 эзар комс дIайогIа езача, паччахьалкхен план 131,9 процент кхоачаш а еш, дIаегIай 5464 эзар комс. Уж массаяраш латаш а я.

Объединене комсаш кхееча совхозаша дукха балхаш ду керда комсаш дIайогIаш. Духхьала дIададахача шера комсаш лелаеча совхозаша дIаегIай комсаш 1162 гектара тIа, планах йогIа езараш 335 гектара тIа мара йоацача. Укх шера комсаш дIайогIа еза моттиг хIанзлехьа кийчъяьй.

КарагIдийнна дикадараш дукха дале а объединенерча боахамашка дукха кхоачамбоацараш а нийслу. ДIададахача шера хан-ханнахьа ядохимикаташца обработка янзар комсаш йолча кхашка, хий дехкара болх а эсала лелар, по болх беш яр насосни станцеш, догIа хьисапе хий детта установкаш. КIезига пайда эцар удобренеех. Уж бахьанаш хиларах Наурски районерча Ленина, Кирова цIерагIча колхозаша кхоачашъянзар паччахьалкхен план.

Объединене комсаш кхееражта дика довз шоай кхоачамбоацараш, карагI ца доалаш дисар, уж кхоачамбоацараш сихагIа дIададахара еррига шоай торонаш оазпагIа а яьха къахьегаш ба уж. Цу даькъе тхона чIоагIа новкъостал эш мелиорацеи хий боахамеи Министерствагара, гIишлони проектнии организацешкара. Наурски, Ачхой-Мартана, Гудермесски, Шелковской районашкарча боахамий 15 эзар гектар хулча лаьтташка доагIача хьисапе хий дехка йиш йоацаш да. хIана аьлча хьалхагIе а планировка а яь цу районашка хиш дехка сеташ хьалъяь ца хиларах. Из бахьан долаш хиш долча сангараштa юхе дада лаьтташ хий дилла йиш йоацаш да. Хиш дехкара лаьрхIача каналаша а кхоачамбац. цхьайола совхозаш хий дехка йиш йоацаш а я, из бахьан долаш. Масала, Нурски районерча Ленина цIерагIча, Комсомольскии Калиновскии совхозашка комсаш йолча лаьтташка хий дехкац дукхагIйолча даькъе. Цу гIулакхо новкъарле ю комсаш дикагIа хьувкъийтара.

Дуккхача районашка чIоагIа эсала лел хиш дехкара система хьалъяра болх. Къаьстта чIоагIа во латт хиш дехкара система хьалъяра гIулакх Надтеречни района боахамашка. Комсаш кхееча Братскии Новогорскии совхозашка хьалъяьй къайла йола хиш дехка система. из лаьрхIа я 2500 гектара, юридически хьалъяь а яьнна хьачуеннай из, цхьабакъда, дукха кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш хий дехка йиш йолаш яц. Уж дешаш къоастадеш, хиш дехкача лаьттаех бизза пайда эцара еррига шоай торонаш оарцагIъяха декхарийла я мелиорацеи хий боахамеи Министерства, «Чечингводстрой» треста, «Грозвино» объединене коллективаш.

«Грозвино» объединене чуйоагIача предприятей чхьагIар доаккхараши, боахамий комсаш лелаерашш къахьегама вахте эттаб Советски Iаьдала 50 шу дузача денна сийленца накъабахара. Беррига шоай низ тIабахийта къахьег цар укх шера 76 эзар тонн комсаш чуэцара. ТIанийца декхараш ханал хьалха кхоачашдергхилар хIанзлехьа гучадаьннад.

ХIанз сихденна кхоачашъ объединенерча боахамашка минеральни удобренеш ехкара. хьалхара культиваци яра, шпалераш дIаоттаяра. комсашта хиш дехкара, кхыдола балхаш а. ДукхагIйолча боахамаша лакхача агротехнически боараме дIахьу шоай бIаьстанара балхаш. «Грозвино» объединене болхлоша, боахамий къахьегамхоша, специалисташа хьинар айлаь къахьег юбилейни шера тIанийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара.

Ш. САГАЕВ,
«Грозвино» яхача производственно-совхозни объединене начальник.

Дикача нахах

ОРДЕН ЛЕЛАЮ НАЬКЪАШ ДЕХКАР

Лоаман халача хьалашка бульдозера тIа болх беш ва Нохч-ГIалгIай республика наькъаш дехкача Управлене машинист Саламов Нукман. Рошничура — Галанчlоже, Оалкамара—Ялхорое, Грознера — Ведана долха иштта дуккха кхыдола наькъаш дехкача дакъа лаьцад цо.

Дика бовз Саламова наькъаш дехкарий болх. Из говзал тхо долча болх беча шерашка Iомаяьй цо. Ший болх бе беза участок мишта я, лаьтта чIоагIа да, цун рельеф нийса я, шийча хьалхашка латта декхараш дикагIеи сихагIеи фу дича кхоачашдулургда тохк Нукмана. Бульдозерах бизза пайда эцар, балха пайданегIа хургйола варианташ юкъекхувлар ший балха керттердар лерхI машиниста. Лаьттанца дувзаденнача балхий технологи дика йовзар, хьинаре къахьегар, производственни план тIеххоачашъеш болх бар бахьан долаш республике дикагIа болча механизаторех лоархIаш ва нов. Саламов.

Балха дикал лакха а йолаш ворхI шерара план пхе шера кхоачашйир машиниста. Дика доал ду Саламова ше лелаеча техникана а, хан-ханнахьа цунна профилактика ю, дукхагIа вIаший хьекхалуш йолча бульдозера оатхалашта каст-каста даьтта хьокх.

Социалистически яхье хьалхле лелаеча РСФСР автомобильни тIо-наькъийн Министерства отличника Саламов Нукмана укх шера Къахьегама Цеча Байракха орден еннай.

Доккхача паччахьалкхен совгIато кхы а хьинарегIа къахьега декхарийла ву со, — йоах машинисто, — аз дош лу укх юбилейни шера Даьхенна дика къахьегама совгIат кийчде.

У. ГАГИЕВ,
Нохч - ГIалгIай республика автомобильни наькъаш дехкарен тоадарен Управлене планово - производственни отдела начальник.

КЕРДА ПРОДУКЦИ

Гудермесски медицински инструменташ еча завода коллективо биъ бетта план 102 процент кхоачашъяй. ДIададахача шера цу юкъах арахийцачул 36 процент дукхагIа арахийцай продукци. Соакха бIарччача шера ассортиментах арахийца керда изделеш 22 мара яцар, хIаьта укх шера духхьала биъ бетта арахийца керда изделеш 37 я.

Укх шера духхьашха тха заводе арахеца доладенна кхаь тайпара пергаш йоаха моарaагIаш, кхыйола изделеш.

Укх юбилейни шера шлифовальнополировальни цехерча вытяжни системана реконструкци яьй. Цу мероприяте дикка тоалир цехера балха хьалаш. лакхйир къахьегама овсарле, иштта, лохбир арахецача продукцега дIабода мах. Штамповочни жIовнаца медицински изделешта йIайха штамповка яр а карадерзадаьд укх шера.

Рационализатораша В. К. Меда, Я. И. Долотовске енрача рационализаторски предложенех конструкци хийца а хийца Рудьнв яхача доктора аппарата пластмассах хьаяьй фут-ляр. Цу кердачо шера завода бу пайда итт эзар сом да.

ТIанийца декхараш даим тIеххоачаш а деш балха тIа хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба слесарь - инструментальщик Ф. Я. Шевченко, слесарь Н. А. Черноусов, фрезеровщик Е. С. Горин. полировщицаш М. А. Пупова, А. П. Гончаренко, Х. Заурбаева, кхы дуккхабараш а.

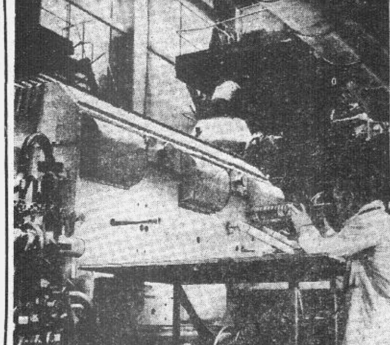
Г. САМСОНЕНКО.

Къахьегамхоша дIадехараш кхоачашду

Биъ бетта план 101 процент кхоачашъяй Нохч-ГIалгIай химически завода болхлоша. планах лаьрхIачул совгIа арахийца продукци 26 эзар сома маьха я. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах укх шера паччахьалкхенна кхоаьд 12 эзар сом.

Укх бетта кхы а лакхдаьд къахьегама толамаш. Хьалхарча декада план тIеххоачаш а еш, планал совгIа арахийца продукци массехк эзар сома маьха я. Социалистически яхье хьалхара моттиг лелаеш я мастер Васканян керте латта химически цеха коллектив. хIаьта шоллагIа моттиг яьккхай мастера Чеботковас кулгалдеча стеклоучастка болхлоша.

Г. ДУРЧЕНКО,
Нохч-ГIалгIай химически завода йоккхагIйола экономист.

МОСКВА. СССР Iилмай Академе лаккхарча температурай Института Iилмахошеи СССР энергетикаи электрификацеи Министерства инженерашa-экспериментаторашеи хьаяьй модельни экспериментальни энергетически установка «У-02», юкъарчал ду хIамаш а йоацаш — пар хьабеш дола яьрч, электрически генератор кхестаю турбинаш. иштта кхыраш — йIовхала энергех духхьала электрически энерги яра йола магнитогидродинамически генератор а йолаш я из установка.

Сурта тIа: аргIанара эксперимент йолча хана МГД-генератора канале лаккхара температураш юсташ воалл инженер Е. П. Решетов.

ТАСС фотохроника.

ВОДОПРОВОД БОЛХ БЕ ЙОЛАЕННАЙ

Сийлахь - боккхача Октябра 50 шу дузача денна доккха къахьегама совгIат кийчдаьд «Старогрознефта» гIишлой монтажни Управлене инженер Лукашин керте латтача гIишлошъерий коллективо. ЛаьрхIачул массехк ди хьалха хьалъяь йистеяьккхай цар 20 эзар метр йIоахалла йолча водопровода монтаж. ТIехдика мах а беш из болх хьаийцаб паргара паччахьалкхен комиссе. Старопромысловски районе мел йола промышленни объекташ технически хица Iалашъю водопровода.

Водопровод хьалъеча хьинаре къахьийгал слесараша - монтажникаша Тупицин Ивана, Спицгляз Исаака, Гиршфельд Дмитре, иштта дуккха кхыбараша. ХIанз мехдаьтта доаккхача № 650 йолча скважинагара ХХIII-ча партсъезда цIерагIча промыслага кхаччалца нефтепровод юллаш ба монтажникаш.

А. ФЕДОРОВ.

ТУЛЬСКИ ОБЛАСТЬ. Ххачан продуктана обработка еча радиоактивни изотопех пайда эцара проблема тохкаш ба Тулана юкъе йолча консервни бьацадаран доьхьа промышленностан гамма-технама института филиала болхлой. Холодильнин а бошан массаяр санна йолча шкафашка леладу укказа ихенхадаш бийден дулх, чIормаьнхьана бийда коартол, керда соми комараши. 1962—64 шерашка дIахIиттийна уж чуйола пхьегIаш, вIалла ширъяьннаяц уж продукташ, хIаьта коартол а чIормаьнкхача тайппара Iаьржъяланза я. Из «тамашийна хIама» гамма установка тIа продукташта облучени йича хул. Микроорганизмаш йоа а еш продуктаех гамма - зIанараш чакхйоалаш санна хIама хул цунах. Продукташ «дукхагIа яхара» нъайле я из. Обработка яьчул тIехьагIа радиоактивноста лараш йов продукташ тIа.

СУРТА ТIА: бьцадаарех яьккхача бедала гамма - облучене технологе лаборатори. ВоккхагIа вола Iилман болхло Г. Ф. Дерид пхи шу хьалха обработка яьча беала анализ еш я. Ше хиннача тайпара керда, чам, хьаж ца йовш ба из.

ТАСС фотохроника.

ПРОДУКЦИ ДИКАГIА ХИЛИЙТАРА

РСФСР торговле министерствана чуйоагIача оптови базашта, мах беча организацешта цIаккха ца хиннача хьисапе боккха лоархIам болаш да вай республика къахьегамхоша чIоагIа хоатташи эцаши йола продукци лакха дикал йолаш хилийтар. Вай республикерча, ерригаш хIана яц аьнна йолча предприятеша, масала, «Росторготдела», «Ростекстильторга», «Росгалантерея» яхача базаша, Нохч - ГIалгIай «Госбакалея» яхача контора, Грозненски холодильнико, йий доаккхача заводо чхьагIара - конъячни заводо, кхыча предприятеша централизованни хьисапе дIаухийт товараш торгови организацешка, общественни кхачан предприятешка.

Халахете а вай республике хIанз а тIехьа предприятеш я централизованни хьисапе торгови организацешка продукци дIа ца кхухьийташ. Царех я Грозненски № 1 йола кога гIирс бу фабрика. Фабрика кхоачашде тигац цигара арайоаллашехьа продукци тикашка дIахьоргйола гIулакх, ший товар цо дIачутел «Рособувторг» яхача базе, цул тIехьагIа цо тикашка дIа-юха екъ из продукци. Шолла товар дIа-юха кхахьаро дукхагIа хулийт издержкаш, ханнахьа товар дIа ца долаш дукха ха йоалл. халагIа хул дукхалгеи дикалгеи диллача из хьаэца а, сортах кога гIирс къоастабе а, ший бос бов товара, транспорта ха зехьа йоаю.

Фабрика кулгалхоша хьошехьа тика чу товар дIакххахьийта раьза ца хилара бахьан да арахецача продукце дикал лоха хилар. Апрель бетта хьалхарча декаде фабрика ОТК-с цехашка юха тоабе чубахьийта кога гIирс 2094 пар бар, хIаьта торговли базашкара цу юкъах фабрике юха байта кога гIирс 328 пар бар.

ХIанз хьатIаэттай ерригача предприятеша централизованни хьисапе торгови организацешка товар дIакххахьийта деза ха, розничии торгови базашца договораш хила еза цар. Цу тайпара болх бергболаш сихха гIулакх вIаштIехьлаккха деза фабрика кулгалхоша.

У. БАГАЕВ,
Нохч - ГIалгIай Министрий Советера паччахьалкхен арбитража арбитр.

РЕДАКЦЕ ДЕНА ПИСЬМО

УЖ БИЦБАЛИЙТА БОКЪО ЯЦ

«Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара кийчо ярах» КПСС Центральни Комитето 1967-ча шера 4-ча январе баьча соцам тIа аьннад: «Октябра 50 шу дизара кийчо еча а из ЦIей дездеча а деношка дерригача халкъо белгалбоахалба революце гIулакх баьхан, Советий Iаьдал оттадара а из чIоагIдара а тIахьа лоаттабаьча къовсаме байнараш...».

Дукха хIамаш дагадохийт цу дешаша. Эггара хьалха цар дагадохийт вай гIоза тахале бахьан моастагIчох латаш байна турпалаш бицбалийта дийнабарий бокъо ца хилар. Цар дагадохийт уж турпалаш дагалацаро, вай, дийнадарий, дегашка гIолла никъ а билле, хьалха дIаяхача хана хиннари, хIанз долаш дари, тIехьа тIайоагIача хана хургдари дувзаш хилар. Цар сона кхы цIаькха а пIаькха а дагабохийт соахка «Сердало» газета тIа араяьннача «Халкъа праз бахьанце» яхача очерка тIа айса байна турпалаш.

Долакха - Юртара ткъаь кхоъ къонах вар 1919-ча шера февраль беттарча цу дийнахьа юрта цхьа-ши километр гаьна, «ЧIимий кIоаг» оалача бер чу масе оагIорахьара тIагIертача деникинцашта духхьала отта кIийле а лаьца вагIараш.

Ткъаь кхоъ турпал! Царца бар можах-мехках чо баланза кагий нах а. тIехьенаш а кхийна, дикка ха яха боккхий нах а. Берригаш цхьан юртара бале а, дан воIи хулаш а, нанас баь вежарий хулаш а, цхьан тайпан хулаш а нах царна юкъе хиннабале а, хIаьта а эргаш дар цар вахара наькъаш, цхьатара бацар уж юхьа-сибата а дегIа-кепа а, цхьатара бацар оамалаштеи гIулакхаштеи а. Цхьабакъда, юрта а мехка а Iаьржа бала тIабеначa дийнахьа, из бала юхатоха, Советий Iаьдал лораде, шоай къаман сийле ца йожийта, цхьа саг санна, кийча хилар уж берригаш а.

Уж бицбалийта йиш яц дийнабарий!

Очерка тIа дийцар юха дувзаргдац аз, цхьабакъда, сенца дустаргда цар денал, сенца тардергда царна карагIдаьннар! Цул тIехьагIа ткъаьх совгIа шу даьлча, 1941-ча шера, немецки фашисташта духхьала Сийлахь-боккха Даьй-мехка тIом лаьттача хана, Москвана гаьна доанцаш, Волоколамски тIо-наькъа йисте Дубосеково разъезде советски турпаланта - панфиловцашта карагIдаьнначох тара хIама дар цу дийнахьа «ЧIимий кIоаге» цу ткъаь кхоъ турпала карагIдаьннар.

ГIалгIаша еш йола духхьале мельар дукха бекъа а бенна, Долакха - Юртаи ТIой-Юртаи кхаь оагIорахьара — малхбузенгахьара а, къулбехьенгахьара а, къилбаседенгахьара а — деникинцаш тIа а гIерта, чIоагIа бIарза ди дар из. Ер вай вувца ткъаь кхоъ къонах мара вацар къилбаседа оагIорахьарча цу бер чу. Цхьан баргагIа цар баь, соцам ишта бар: «МоастагIчоа юхь-духьал а этта довр дикагIа да, цунгахьа букъ а берзабаь, доастамал а яйта даха дусачул».

Беррига из бер ниякхача санна хеталуш, листа дувлар дIа а хьа а детта герзаш. ТIеххьара а кхоачелар майрахошкара патронаш. Окопошкара гIеттар ткъо турпал (кхоъ меттахьа топаш а еттаенна аллийсавар). Къьагар беттара яьха болата шалташ. Дорхах доагар бIаргаш, болат санна чIоагIденнадар дегаш. Дорхденна ломаш санна, тIатовсабенна дегIала а баха летар моастагIех. Дуккха белогвардейцаш боа а беш, гийллал тIехьашка ца боалаш мехка а къаман а сийле бахьанце, шоаш паргIата а боахаш тIадена Советий Iаьдал бахьанце шоай дегIамаш цигга Iодеккар цар массане а.

Уж бицбалийта бокъо яц дийнабарий!

Ераш я цар цIераш: **Далга-наькъен** Iадис, Керим, Къарше, Ахьмад, Белда, Аси, Хьасан, **Къулбажа-наькъен** Саьлмарза, ШаIип, цун воI Осман, **Дoврбика-наькъен** Эльбазар, Оарснакъа, **Оаки-наькъен** Иналкъа, **Темарзий - наькъен** Артам, Хьаким, АртагIа, **Газика-наькъен** Чадах, Iиса, **Белакий-наькъен** Атабии Сатабии (вежарий), **Балхай - наькъен** ИбрахIам, **Шибала - наькъен** МаIал. **Чара-наькъен** Сапа.

Цхьа саг валанзар царех шоаш баьгIача окопел тIехьашкахьа, моастагIчоа тIахьийлха, окопашта гаьнна хьалхашкахьа байра...

Партийни, советски, комсомольски организацеша кулгал а деш, кагирхоша, пионераша, дешархоша, ерригача советски общественносто геттара дукха къахьег вай мехка, КПСС ЦК соцам тIа аьннача тайпара, «Советий Iаьдал оттадара а из чIоагIдара а тIехьа лоаттабаьча къовсаме байнараш» берригаш а бовзара, байзараш бицлургбоаца гIулакх дара.

ЧIоагIа новкъа а долаш белгалдаккха доагIа: Долакха-Юртеи ТIоай - Юртеи бокъо йоацача тайпара бицбойлит шоай турпалаш. ХIанз цига геттара кIезигга бисаб кхыметтел цар цIераш йовзараш а. Советий Iаьдал чIоагIдеш лоаттабаьча къовсаме турпалал а гойташ байна нах-м цу юрташка кхы а дуккха ба, цхьабакъда, хIанз аз бувцараш уж берригаш бац, шеквалар цхьаннена а дега тIа ца доагIаш, цхьан дийнахьа, цхьан метте, цхьаккхе юхе ца вусаш венна уж ткъаь кхоъ турпал ва.

Вай праз бахьанце шоай эггара дезагIдар, — вахар — дIаденна уж бицбалийта бокъо яц дийнабарий.

Цар леладаь революце гIулакхаш дIахо а хьош, чуйнна коммунизм хьалъеш боахкача дийнабарашта, къаьстта а кагирхошта Iалaьмате чIоагIа эш таханара вай гIоза вахар бахьан, мехка а халкъа а сийле бахьан байна турпалаш дагалоацилга, цо чIоагIагIа, хьаькъалегIа, уйлашта цIенагIа, нахаца безамегIа хулийт дийнабараш.

Фу де йиш я, сона хетаргахьа, лакхехьа вай вийца ткъаь кхоъ турпал даиман, тIехьа тIайоагIача тIехьенашта а бовзаш хилийтара?

Долакха - Юртахи ТIой-Юртахи «Октябра 40 шу» яха совхоз хиннай. Совхозага, Наьсарен района исполкомага йизза торе хургья, уж турпалаш байнача моттиге, боарраме лакхал а сомал а долаш еттача кирпишкех колонна хьалъяйта, хьахийта, 1919-ча шера февраль бетта вай праз бахьан белогвардейцех леташ укхаза байнаб ер сий дола турпалаш, аьнна, хоза цар цIераш тIа а язъяь, вай вывескаш яр санна йола кизга Iоакъа цунна тIалотаеш гонахьа карт е, цу картал чухнахьа зизаш дIаде, гобаьккха гаьнаш йогIа.

Къоначa тIехьенашта боккха хьехам а луш, хоза моттиг хургья цунах.

Хьамзат ОСМИЕВ,
писатель.

Торговле предприятейи организацейи болхлошта Нохч - ГIалгIай АССР торговле заслуженни болхло яха сийлен цIи ялара дола

НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Советски торговле царна дика хIамаш карагIдаларах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика торговле заслуженни болхло яха сийлен цIи лойла:

Варецкая Антонина Федоровнайна — Нохч-ГIалгIай АССР торговле Министерства Грозненски Горпромторга маьхашта йолча экономисткана.

Ткаченко Александр Степановича — Нохч-ГIалгIай АССР торговле Министерства столовей. ресторанийн, кафе треста «Кавказ» яхача ресторана производства заведующена.

Цуцаева Махьмада Махьмада — РСФСР торговле Министерства «Ресбакалея» Нохч - ГIалгIайчен контора управляющена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 13 май 1967 ш.

ХАНАЛ ХЬАЛХА БУВЛАРАШ

Ха тIехьа а юташ ханал хьалха бувлараш ба уж, оал Iарбий ВIашагIкхийттача Республике Асуански сунт хьалъеш барех. Из да а да иштта — оттаьча ханал хьалха а лелхаш урагIаух сунт, хIаьта тIеххьара турбина, 1970-ча шера а ца йоаккхаш, шу хьалхагIа йистеяккха лерхI цар. Доккха дакъа лоац цу балхах кийчъяьча гIишлонхой кадраша, царна юкъе дукха ба Асуански дешара центр чакхъяьккхараш.

Дийша а баьнна эггара хьалха цу центро арахийцараш берригаш а 300 саг мара ваацар. — ХIаьта хIанз цо шерра-шера иттазза дукхагIа арахец механикаш, слесараш, сварщикаш, электрикаш, токараш, шофераш — берригаш а 30 професех болхлой. Алхха Сад-аль-Аале балхаш даь Iац уж, цар иштта балхаш ду мехка керда гIишлош хьалъеча кхыча моттигашка а.

— Ши декхар латт тхона хьалхашка, — йоах дешара центра директора Хасан Шакира.—Цкъа-дале, лакхарча сунтан цунца ювзаеннача объекташтеи специалисташи гIишлонхойи кийчбелга, шоллагIа-дале, болх чакхбаьнначул тIехьагIа кадраш кийчъеш из хургйолаш, центр кхы дIахо а шеръелга. Уж проблемаш кхоачашъяра мах баь ца валлал доккха новкъостал ду тхона советски коллегаша.

ДикагIйолча советски техническо училищашкара Iарбий вIашагIкхийттача Республике бахача нахах 20 совгIа опыт йола производственни гIулакхаш Iомадара мастераш ба Асуански дешара центре болх беш.

— Тайп - тайпара гIулакхаш уитт тхона хьалхашка тха къоастаде а дезаш. — яхаш дувц советски преподавателий группа кулгалхо волча Олег Соловьева. Iарбий коллегашца цхьана оаха уттаду дешара документаци, тематически планаш, лекцеш еш, дийша баьннарашкара экзаменаш хьайию. Iомабалара дешара луш йола ха геттара кIезига я, цудухьа Iалaьмате боккхача лоархIаме я практически курс. Гойтара схемашца, лаьрххIача тренажерашца, кхыча дешара пособешца Iалашъе гIерт тхо мастерскеш.

— КIезига яц Советски Союзера хьаахийта дешара пособеш цхьабакъда, цкъаза тхо тхоаш уж хьае езаш хул. — йоах советски инженера Эриг Овчарова. — Масала, проводашта термитни сварка еш практически занятеш дIаяхьа йийзача хана эшаш йола приспособленеш йоацаш дисача. оахош хьайир оаха уж.

Электропередачай линии вIашагIйоллара процесс Iомаяра йола дешара полигон а советски Iарбийи специалистий кулгаша хьайир. ХIанз Асуанагара яьнна Александрега дIакхаччалца электросистема вIашагIйоллаш советски специалистащца цхьана болх беш 4 эзар совгIа Iарбе ва.

Кхаь бетта практика чакхйоаккхаш дешархой болча моттигашка духхьала гIишлоний майдаш тIеи электропередачай линешкеи цар экзаменаш дIателга а каст-каста хулаш да.

Дийша йистебаьннараш а центраца хадаш бац, шоай хиннача хьехархошкара каст-каста гIо-новкъостал дехаш хул уж.

Кадраш кийчъяра Асуански дешара центра дика камаьхал ялара йоккха гIойле йоал Iарбаштеи эрсаштеи юкъе эттача доттагIлеи гIулакхех,— аьлар Хасан Шакира.

Каир, май.
(Телефонаца).

И. БЕЛЯЦКИЙ, А. КРАСНОВ,
АПН корреспонденташ.

В. И. Ленина цІерагІча пионерски организаце—45 шу

БЕРИЙ ДОККХА ЦІЕЙ

Кхоана вай мехка берригача пионерашв дезлу шоай организаци вІашагІъелла 45 шу дуза ди.

«Лепа, ленински седкъий!» яхача девнаах пионерски дружинай Ерригсоюзни хьажара юкъе дакъа а лоацІаш, советски паччахьалкхен 50 шуи В. И. Ленин ваь 100 шуи дизара накъа а йодаш, Нохч - ГІалгІай республикански пионерски организаце дикка тоабаьб къона ленинцаш коммунистически кхетам луш хьалкхебара болх. Уж деза ши ди пайданерча пионерски гІулакхашцеи царна дала кийчдеча совгІаташцеи белгалдаккха кийчлуш ба республика пионераш. Денгара ди массаза доала шерлу цун мугІараш. Духхьал укх дешара шера 17 эзар дешархо пионералла хьанийцав. Старт хиннача дийнахьа дена хьайоагІача хана пионерски отрядашта, дружинашта юкъе дукха бевзаме а пайдане а гІулакхаш хьахиннад, хьахиннай керда традицеш, шеръеннай пионерски актив. Республике хьахиннай В. И. Ленинеи цун соратникийи вахара а цар баьча балха а хьокхамца берашта кхетам балара система, пионерашта, школьникашта советски халкъеи партеи революционни, тІема, къахьегама традицешца кхетам балара система.

Республика школашка хьайийла я 250 ленински музей, цІа, зал, дуккха кхыйола ленински уголокаш.

Город Грозне № 2 йолча школа - интерната ленински музее я дешархоша хьаьйи гульйи 1500 гаргга экспонат. Цу музее ю исторе, литература географе урокаш, пионерски сбораш, берашта кхетам лургболча нахаца вІашагІкхетараш. укхаза дІател октябратий седкъилгаш, комсомольски билеташ, укхаза окк пионерашта галстукаш. Музее баьхкача наха экспонатий чулоацам бовзийтара беседаши обзораши ю пионераша, экскурсоводаша.

Октябра 50 шу дизара накъаболхаш города Грозне №№ 3, 38, 46, 52 йолча школай, Шаьла района кердача АтагІан школа, Ведана района Мехкеты яхача юртарча юкъерча школа. Шелковской, Наурски, республика кхыча районий школай следопыташа Нохч-ГІалгІайче хиннача революционни событех йола материалаш гулъю, колхозий, совхозий, шефски новкъостал деча предприятей, шоаш бахача юртийи станцейи летописаш увттаю. Масала, Шелковской района Каргалински юкъерча школа пионераша гулъяьй «Красный пахарь» яхача колхоза 37 шера дегІайоагІаш баьча наькъах йола материалаш, хІаьта города Грозне Старопромысловски, Октябрьски, МалгІабика районий дешархоша мехкдаьтта промыслай истори язду.

Иштта беча балхо къонача ленинций Даьхе езарах бола безам совбоаккх. Музеяш, цІеноаш, Ильича уголокаш яхкаро, къахьегама а тІема а сийлен материалаш гулъяро новкъостал ду берий сакхетам лакхбара, советски халкъа революционни романтикеи цун къахьегама денал дола гІулакхаши царна дезадалийтара. Цу гІулакхий терко а еш уж мероприятеш дІахьош йолча пионерски дружинай дика результаташ я.

Республика пионераш баха хиннаб дІабахача тІема фронт лаьттача моттигашка, цар цига лийхаб цу бирсача шерашка шоай дегІ кхо ца деш сийле яьккхараши грозненски мехкдаьтта мостагІчоа кара ца дахийтараши. Походашка гулъяьча материалех тІема сийлен музеяш яьхкай. Советски халкъа революционни къахьегамеи традицеех школьникашта боккха кхетам луш бола музей юллаш дика болх барах 21 школана ВЛКСМ ЦК Грамоташи тІема сийлен центральни штаба Дипломаши еннай. Из тайпа болх дика баьб города Грозне №№ 38, 32, 3, 21 йолча школай. МалгІабика № 3 йолча школа, Червленски школа пионерски организацеша а кхы дуккхачар а.

Республика дешархоша доккха доттагІал леладу Грозненски горнизона бІухошца. БІухоша хьинаре дакъа лоац «Зарница» яха ловзараш деча, оборонно-спортивни кружокаш, ЮДСА отрядаш вІашагІъехк, цар берашта дувц Советски ТІема Низий сий долча тІема традицеех, турпалех йола материалаш гулъю.

Сийлахь - боккхача даьхен тІем тІа дакъа лоацаш хиннарех 46-гІа йолча кхалнаьха Тамански авиаполка летчицех йола йоккха материал гулъяьй Ассински юкъерча школа бераша.

Октябра дезача ден сийна пионерашеи школьникашеи хьинаре дакъа лоац керда паркаш, сквераш хьаеча. Наурски, Шелковской, МалгІабика районий пионераша тиша аьшк гулду тІем тІа байначча бІухоштеи партизанашта-колхозхоштеи памятник догІара. ДІадахача шера цар гулдир Саяно - Шушенски ГЭС хьалъеча дІадахийтара 5395 тонн тиша аьшк.

ДІадахача шера дешархой производственни бригадийи звенойи членаша хьалкхейир 100.000 сома мах бола юртбоахама продукци. Сунженски, Шелковской, Червленски юкъерча школай дешархой производственни бригадай членаш бола пионераш юртбоахама продукци дика кхеярах Халкъа Боахама КарагІдаьннарий Выставке бахийта хилар, царна ВДНХ совгІаташ а делар. Пионераштеи школьникаштеи къахьегама кхетам балара хьокхаме ба Гудермеса района Ишхой - Юрта школа коллектива болх. Бераша шоаш хьалъяьй школа корпус.

Беращца боккха болх бу бокхагІча пионервожатеша. Иштта ба Шаьла района Кердача - АтагІен юкъерча школа вокхагІвола пионервожати Якубов Султан, г. Грозне № 13 йолча юкъерча школа Сорокина Зина, № 21 йолча школера Тимошенко Валя, кхы дуккхабараш. Дог раьза долаш, комсомольски хьисапе денал долаш бу цар болх.

В. И. Ленина цІерагІча пионерски организацена хьалхле лелаяра комсомола бола лоархІам боккха ба. Из сий долаш а бехктокхаме а гІулакх да. Парте комсомолана тІадуллача керттерчарех цхьа гІулакх да из. Беращца беча балха методаши средстваши хаддаза эргаьха тоае еза. Уж тайп-тайпара, берашта сакъердаме, цар уйла тІагІоргйолча гІулакхех йиза хила еза, цар шоаш хІама хьадара безам тІабахийта беза, берий самодеятельность дегІайоалае еза.

Н. ЗАДОРКИНА,

ВЛКСМ Нохч - ГІалгІай обкома студенчески школьни кагирхойн пионерийн отдела заведуща заместитель.

1812-ча шера эсий герз котдалара сийна йолча Триумфальни аркана горельефаш меттаоттаяра балхаш кхоачашду культура Министерства Паччахьалкхен производственно - художественни мастерскешка. Триумфальни арка кердача проекта керттера архитектор Дмитрий Николаевич Кульчинский, реставраце автор—архитектор И. П. Рубен.

Реставрационни балхаш кхоачашду скульптораша В. В. Глебова, А. В. Соловьева, Е. А. Рудакова.

Сурта тІа (аьрдехьара аьттехьа): скульптор В. В. Глебов, реставраце автор И. П. Рубен, скульптораш А. В. Соловьеви Е. А. Рубакови «Благодарная Москва» яхача горельефа юхе.

И. Савиновай сурт.

ТАСС фотохроника.

ЯЛАТ ДИКА ХЬУВКЪАДЕРГДА

Укх юбилейни шера шоаш тІайийца лакхара социалистически декхараш кхоачашдара деррига низаш оарцагІдаьха хьинаре къахьегаш ба Наьсарен района «Экажевский» яхача совхоза кхаш лелалераш. БІаьстан кхашкара балхаш дІадоладеннача хьалхарча деношка бІаьстан юхье юв культураш агротехнически бокъонаша дІадеххача тайпара дІаера а уж кхеяра а мероприятей бІарчча комплекс белгалйир совхоза специалисташеи хьалха латтача механизаторашеи.

Иштта, белгалъяь агротехника мероприятеш балха юкъе а кхухьаш совхозе дІайийра ши эзари ши бІаьи гектар хьажкІа — цу даькъе цхьа эзари ши бІаьи гектар ялата лаьрхІаи йисараш силоса лаьрхІаи, кхо бІаь гектара тІа шекара свекла, 730 гектар коартол, ши бІаь гектара тІа гидуаргаш, иштта кхыйола культураш.

Кхаш леладераш Октябра сийна тІайийцача декхарашка хьежача декхарийла ба хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача ткъаь итт центнер хьажкІа, ши бІаь центнер шекара свекла, 95 центнер коартол чуэца.

Белгалде деза, укх тІеххьарча массехк шера лакхара къахьегама толамаш доахаш хьабоагІача механизированни звеньяй кулгалхоша тІайийца декхараш кхы а лакхагІа долга. Иштта Б. Итазова дош деннад хІара гектара тІара шоваткъеи итт центнер хьажкІа чуэца, А. Албогачиев АртагІа — планах йоагІар 180 мара йоацача йиъ бІаь центнер шекара свекла чуэца.

ХІанз хьожаргда вай шоаш тІайийца уж бехктокхаме декхараш кхоачашдара механизатораша миштта къахьег. Иштта, хьажкІа дІайийнача деррига кхашка оасара баьцашта духьал гербицидашца обработка яьй. Из болх беш яр М. Бекмурзаева, А. Таллиева, нов. Нальгиева кхо агрегат. Деррига кхашка сихха уж балхаш даь йистебаьлар уж хІара денна шоай сменни нормаш 50 гектарага кхаччалца кхоачашъярах. Цул совгІа, деррига кхашка макхаш даьхад, хІаьта культиваци а яьй.

Дика тІаьхьнай бІаьстан юхье агротехнически лоацнача хана дІайийна гидуаргаш. Укх тІеххьарча деношка из культура дІайийнача дерригача кхай тІа макхаш а даьха культиваци яь яьннай М. Сапралиевеи Б. Итазовеи механизированни звеньяш.

Дика къахьегаш ба шекара свекла кхеераш а. Цкъара культиваци яь а баьнна хьалхара оасар де белабеннаб уж. Тешшаме ала йиш я, дукхалга а морзалга а диллача цар шоаш тІайийца декхараш кхоачашдергдолга.

Коартол а дика хьувкъаергйола сурт да из культура дІайийнача кхай тІа эттар. Оасара баьцашта духьала шозза макхаш даьхачул тІехьагІа цкъара культиваци яь бала боахк кхаш лелалераш.

М. РАШИДОВ.

МЕХКДАЬТТА ДУКХАГІА ДАККХАРА

«Октябрьнефть» НПУ чуйоагІа Гудермесски мехкдаьтта промысла коллектив чІоагГІа оарцагІъяьннай Советски Іаьдала 50 шу дузача денна къахьегама совгІат кийчдара. ЛоархІамеи бехктокхамеи декхараш да тха мехкдаьттахошта хьалхашка латтараш. Бурув теха мехкдаьтта доаллала керда моттиг гучаяккхара резерв ца хиларах, скважинай къаьнача фондах пайда эцилга тоаларца кхоачашъе езаш я мехкдаьттеи гази яккхара план.

Тха яр саина йолча промыслана чІоагГІа лоархІаме да скважинай технически хьал дика хилар, цар ритмично болх бар. Царга цхьаккха хьовзам боацаш болх байтара керда резерваш лех мехкдаьттахоша. Сихача методаца ремонт ю скважинашта лаьттан кІалха, ремонт па еш дукхагІа болх байт.

Цох доккха беркат даьлар промысла мехкдаьттахой коллективана. Мехкдаьтта даккхара биъ бетта план толамца кхоачашйир, хІаьта газ яккхара план 145 процент кхоачашйир. Планах лаьрхІачул совгІа яьккха газ итташ миллионаш кубически метраш я. Къахьегама овсарлеи план 14 процент тІехкхоачашъяьй. ХьадоаккхачаМехкдаьттагеи газагеи дІабода мах лохбарах хьалхарча кхаь бетта паччахьалкхенна кходаь ахча 12 эзар сом да.

Паччахьалкхен план кхоачашъяра доккха новкъостал дир чакхъяьхача геолого - технически мероприятеша. 1966-гІа шу чакхдоалача хана геолого - технически организационни мероприятей план оттайир. Царех керттеръяраш я хІара кварталах скважинашта кислотни обработка яр, скважинай бухера хий дІадаккхар, скважинай призабойни зонашта тІехен активни веществашца обработка яр. Цу мероприятеша дукхагІа хулийт хьадоаккха мехкдаьтта.

Кхы а дикагІа хила йиш яр доаха къахьегама толамаш, балха тІа цхьадола кхоачамбоацараш ца нийслоре. Къаьстта во латт материально-технически Іалашо яра гІулакх. Эшшача хана хьуна материалаш хилац. Уж кхоачамбоацараш дІа а даьха толамца кхоачашде лерхІ оаха тІайийца декхараш.

Октябра дозача цІей сийна къахьегама вахте эттачарна юкъе хьалха латт мехкдаьтта доахараш нн. Фролкин, Богданов, Косумов, Матаева, Асбиев, кхыбараш. ХІара сменах нормаш 115—120 процент кхоачашъю цар.

Т. ДАДАГОВ,

Гудермесски мехкдаьтта промысла воккхагІвола инженер.

ПИОНЕРИЙ ДИКА ГІУЛАКХАШ

Тха школа пионерски организаце берригача дешара-кхетама балха юкъе керттерчарех цаІ да берашта военно - патриотически кхетам балар.

Дешархошта исторе, литература урокаш тІа дуккха патриоташа даь денал дола гІулакхаш довза, хІаьта кхы а дукхагІа уж тайпа хІамаш довза берашта урокаш тІа боацача хана, классашка еш йоацача мероприятешка: пионерски сборашка, походашка, экскурсешка бахача, тІема турпалашца вІашагІкхийттача.

Масала, цкъа оаха «Грозненский рабочий» яхача газета тІа йийшар «Ищерскера разведчик» яха статья. Цу тІа вувцар тха поселке ваха Василий Никифорович Лошкин. ТІаккха оаха из тхоаш долча хьийхар. Цо дийцар тхона тІема халонех, тІем тІа ший хиннача новкъостех, Сиваше шбаш баьча тІемах, Сапун-лоам, Белорусси, Украина, Прибалтика моастагІчох мукъайоаккхаш даьча тІемех.

Тха пионерски организаце сийлен пионер волча Лошкина цул тІехьагІа а зийцар тхона дуккха хІамаш — ше баь тІом, цига шийна бІаргадайнараш.

ТІаккха берий уйла хилар Сапун-лоам, Севастополе, турпалаш йолча еррига городашка баха. Ялх отряд яхар Москве, Ленинграде, Волгограде, Севастополе, Одессе, Киеве. Цу хІара отряда ший къаьстта йола задании яр. Пионераш хилар тІом хиннача моттигашка, оборона музее, Сапун-лоам боаккхаш баьча тІема диорамага, «Севастопола панорамага» хьежар, революце музее хилар. Цар дера минайи бомбайи гаргаш йола, тІема бІухой цІий Іоиха лаьтта, сурташ. Цу еррига материалех тІема сийлен музей вІашагІъеллар.

Щеча следопытий вІашагІкхийттача отрядо поселкера лехар Сийлахь-боккхача Даьхен тІем тІа хинна ши бІаь совгІа саг, царна цу тІемах дагалоагІараш дІаяздир, цар документаши орденийи сурташ даьхар.

Октябра следопытий отрядо поселкера лехар Граждански тІема тІа хинна 60 совгІа саг. Царех дуккхабараш Буденнеи Ворошиловеи дошлой эскара бІухой хинна ба. Пионераша дІаяздир царна цу тІемах дагадоагІараш.

ХІанз тха пионераш революцеи Граждански тІемеи ветеранашца вІашагІкхета кийчлуш ба. Тхо долча каст - каста ух Граждански Сийлахь - боккхача Даьхени тІемашта юкъе дакъа лаьца М. А. Сухачева, А. П. Скакунова, А. Т. Порываева, В. Н. Лошкин, Н. П. Хрусталев, В. А. Егоров, П. А. Сухов, А. С. Говоров, кхыбараш.

Инарал - майор волча Михаил Петрович Попковца тхоаш вІашагІкхийтта хилар цІаккха а дицлургдац тхона. Цо вІалла а дицлургдоаца хІамаш дийцар тхона Сапун-лоам хьабоаккхаш баьча тІемах. Цо дийцар вийна хиннача байракх лелаечунгара байракх хьа а нийца, из Сапун-лоама тІа егІача Иван Карпович Яцуненкох.

Тха школа пионераш фронта Ищерско - МалгІабика линега хьажа баха хиннаб, Ищерске баха вай Даьхе моастагІчох мукъаяккхара тІом лоаттабаьча нахаца къамаьлаш даьд.

Щеча следопыташта гулааьнад тха Горагорскерча вежарий каша дІавелла 43 бІухо хилар, царех иттане тайпан цІераш яйзай.

«Зарница» яхача батальона дакъа лаьцар «Крепоста тІара байракх», «Духьал кхеташ бу тІом» яхача ловзарашта юкъе.

Революционни дезача деноашта, Советски эскара дезача деноашта хетаяь дуккха пионерски сбораш, сайренаш ю. Пионераша бувзам лоаттабу тха школа йистеяьккха, хІанз советски Эскаре гІулакх деш болча бІухошца, «Молодая гвардия» яхача Краснодонерча музеяца.

Дукха хІамаш даьд берашта военно - патриотически кхетам балара хьакъехьа. Бакъда, де дезараш кхы а дукхагІа да. Берашта кхетам балара боккха лоархІам болаш я тха пионераша йилла тІема сийлен музей. Цу чу я турпалаш йолча городашкара ена, Нохч - ГІалгІайче лаьттача тІемай, пионераша гулъяь экспонаташ, турпалаша — пионераша, комсомольцаша, Граждански а Сийлахь - боккхача Даьхен а тІемий турпалаша даьча денал долча гІулакхех дувца экспонаташ. Цу турпалашта юкъе ба тха поселке баха Сапун-лоам хьабоаккхача тІом баь нах а. Школьникаша меттел, берий даьша - ноаноша, тхо долча ухача хьаьшаша доккхал ду пионерий кулгаша хьаяьча тха музеях.

Военно - патриотически кхетам лакхбара, из дешархошта дукхагІа балара хила йиш мел йолча торонех пайда эц тха школа пионерски организаце. Советий Іаьдала 50 шу дизара лакха патриотически кхетам болаш накъагІоргда тхо.

Н. ЯКОВЛЕНКО,

Горагорски юкъерча школа йоккхагІа йола пионервожати.

СВЕКЛАХ ДОАЛЛА ШЕКАР СОВДАККХАРА НАЬКЪАШ

Республика свеклах шекар деча завода экономика дегІайоалаяра керттерча проблемаех цаІ я свекла шекар дикагІа хулийтилга. Юкъера лаьрхІача берригача советски мехка 17,5 процент да свеклах доалла шекар. Украине из боарам 18—19 процентага дІакхоач, хІаьта Краснодарски крае свекла овлаех 16—17 процент шекар доал.

Юкъера лаьрхІача берригача мехка а эгтара кІезигагІа шекар доаллаш я вай республике лелаю свекла. Зене азот дукха доаллаш, форма нийса йоацаш я из. 1961—1966 шерашка юкъера лаьрхІача 13,5 процентал лакхбеннабац Нохч-ГІалгІай республике свеклах доаллача шекара боарам. Цу гІулакхо чІоагГІа лохъяьй свеклах шекар доаккхача производства рентабельность, цо леррагІа дІа ца бохийташ юхабетт республика шекара завода болх.

Свеклах доалла шекар дукхагІа хилийтара, 1970-ча шерал тІехьа ца доалийташ, укх пятилетках ерригсоюзни боарама — 17,5 процента из дІатІакхоачадара юкъейоалае еза свекла хьалкхеяра прогрессивни технологи. Алхха хьаяьннача свеклай дукхал лаьрхІа ца Іеш, цунах мел шекар доал теркал а деш бе беза свекла кхеерий балха мах. Паччахьалкхено дІаэцаш йолча свеклах шекар дукхагІа ме доал прогрессивно-лакхлуш премеш тела еза из хьалкхеяраьшта, хІаьта цунах доалла шекар кІезигагІа ме да тІерабаха а беза царна телаш бола мах. Вай шекара заводо Іомае а ший балха юкъейоалае а еза свеклах шекар мел доал а хьожаш из дІаэцара хьакъехьара Ново-Кубански шекара завода опыт.

Свеклах луш бола мах, алхха цар озача таразага хьежжа а ца хулийташ, цунах доаллача шекара лоархІам а беш шекара заводо телаш хилча мара йиш хургьяц свекла дика во хилара хьакъехьара из доккха маІан долаш дош нийсача новкъа къоастаде. Заводо из гІулакх ишта леладешвай свекла: говнаш дагІаш, хьувзаенна, бегаш ягІаш, хебаенна, пхорагІа шувнаш ухаш, иштта дукхача хилча свекла лелаеча боахамаша дІачутелаш йола свекла оттаяьча базисах хургья (16 процент шекар доаллаш), хІаьта шеко йоацаш совдаргда цар материальни безам тІабахар, хІана аьлча шекар дукхагІа далларга хьежжа тІакхетаргба боахамашка а свекла лелаеча къахьегамхошка а дІакхоача мах. Цох чІоагГІа пайда хургба свекла хьалкхеерашта а паччахьалкхенна а. Заводага дІакхоачаш йола свекла шекар дукхагІа доаллаш хилча завода болх дикагІа лел, алсамдоал бедала единицах хьадоала шекар.

Алхха лаьттан - климатически хьалаш бахьанце хинна Іац свеклах шекар кІезига даллар, цу гІулакха лоархІаме да агротехнически хьалаш а: свекла листа-нийлха хилар, свеклага дІакхоача кхача, зе деш йола садоалла хІамаш цунах латар, тайп-тайпара лазараш хилар, вешта аьлча, свекла лелаеча наьха дІадаха а ца хилийта а йиш йола бахьанаш да уж. Свекла айпе йоацаши дикеи хилийтара геттара боккхача лоархІаме да из ханнахьа дІаер.

Свеклах йоаллача сока состав а цунцара шекар доацаш кхыйола хІамаш мел зене я хар а боккха лоархІам болаш да шекара завода.

Свеклах йоалла сок геттара дика хилар (шекара процент лакха хилар) лоархІамера хьокхам ба свекла заводо лаьрхІа йола бедал во дика хилар къоастадеча хана. Цудухьа республикера свекла лелаераш декхарийла ба свеклана лаьрхІа болча кхачан режим оттаеча хана дика йовзаш йола ер положени йиш ца йолийташ дагакхаба: шекара свеклана азот дукхагІа ме хул, вогІа хул цун сок.

Боахамашта геттара боккхача лоархІаме да мерзача овлай форма нийса хилар а. Свекла форма чІоагГІа эргаш, бе-башха хул.

Ца яьхкача дикагІа йола дуккха а морфологически белгалонаш йоахкаш а тайп-тайпара форма хувцаенна а я свекла: говнаш дагІаш, хьувзаенна, бегаш ягІаш, хебаенна, пхорагІа шувнаш ухаш, иштта дукхача кхыча тайпара. Иштта эргаш форма йолаш свекла хІана хул ховш хилча республикерча свекла лелаерашка йиш хургья из кхоачамбоацар дІадаккха. Мерзача овлай формаш иштта эргаш хилара бахьанаш дукха да.

Свекла шаьра йоацаш хьувзаенна хилара бахьан да свеклана чурча мазаша цхьан боарраме дегІдахьаш ца хилар, овла лерттІа дегІабара

Эгтара хьалха дика ховш хила деза свекла тІерча баьцаша, листаша бер малагІа болх ба. Ховш да, маьлха сердалоно еча воздействех свекла сийнача баьцашка цун листашка хьахулилга. Шекар а кхыйола хІамаш а хьаяра свеклас фецареи овлангара хьатІа латтача хигареи кІора кислота хьаэц, хІаьта лаьттанцара — хийи кхачан сокаши. Свекла сийнача листага кхаьчача кІора кислотах маьлхо еча воздействех углероди кислороди хул. Кислород юха фега

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

лаьттано Іоткъам беш хилар, кхача дІакхоачийтилга цхьан боараме ца хилар. Лаьтта тІаьда декъа хилара хьалаш а иштта кхыдараш а лоархІаме да укхаза.

Духь-духь говнаш долаш свекла хилара бахьан да из дІайийна лаьтта тІехига аьха хилар, кхай тІа чувш дола кхо дехкар, лаьтта кхера болаш хилар, иштта кхыдараш.

Шекара свекла дика хьувкъаяра говзал караерзаяьй республикерча колхозхошеи совхозий болхлошеи. Цу деша чІоагГІа гІойле йир. Коммунистически партеи Советски правительстваи решенешка хьежжа, республике чакхдоахача экономически гІулакхаша.

Шекара свекла продуктивность лакхъяра ховш хила деза дегІдахьача хана цуна малагІа гІулакх лоаттаде деза. Цудухьа свекла биологически башхалонаш йовзаш хила веза хІара практик. ДегІдахьаш йолча тайп-тайпарча ханашка эш-эша тайпа хьалаш хилийтар да агротехника декхар.

Сихха дегІдара а шийна чухь шекар Іоадара а шекара свеклана эша хьалаш кІоаргга довзаш хилча мара вІаштІехьаргдац дуккхача шекар доаллаш йолча свекла лакхара хьувкъамаш даха.

дІалу свеклас, хІаьта углеродах шекар (морзал) ду цо.

Овлашка гІолла лаьттангара дІакхоачача шекарехи кхачан хІамаехи свекл чу хьахул еррига кхыйола органически хІамаш.

Цу тайппара, Іалаьмате боккхача лоархІаме я свекла сийна баьцаш. ТІерча сийнача баьций йоккхалга, цар беча балхага, цар болх беш йоаккхача ханага хьежжа хул шекара свекла хьувкъьилга. Свекла листий керттерча ткана клеткашка хьахул шекар. Овлан керттерча ткана клеткашка Іоаю шекара запасаш.

Долче, шекар листашка хьаду свеклас. Цу баьций мазашка гІолла массанахьа а дІадарж из.

Свекла хьувкъамаш дикагІа хилийтара а свеклана чухь шекар дукхагІа Іоадара а мамогга новкъостал де деза листаш дикагІа дегІаахийтара а свекла бокъонца кхаьча яллалца уж дІа ца ялийтара а. Цу гІулакхо эгтара хьалхагІа де дезар фуд аьлча, кхай тІара свекла ханнахьа нийлхьелга да. ХьалтІаьлча дена кхаьча яллалца йолча юкъагІа (150—170 ди) цхьан овлан тІа хьалтІайоал 50-негара 70-нега кхоачаш а, хІаьта цхьацца долчарна 100 а кхы дукхагІа листаш. Цу тІа а ахканара листаш 15—25 листага кхоачаш) 60—70 дийнахьа ях, уж я мерзача овлашка дегІдайтараи цар шекар Іоадараи керттера яраш. Лаккхара агротехника а лелаеш, свекла чуэца ха хьаотталца дІа ца йоалийташ тІехьаяха еза свеклана тІера сийна баьцаш, цар йоккхагІа а шекар дукхагІа доаллаш а хулийт свекла.

Шекар Іоадара гІулакха боккхача лоархІаме я кхачани хиеи режим. 50—60 процент хий дайча фотосинтез болх ца беш соц. БаьцовгІа чу кхоачам боллаш хий хилча массаза а дикагІа лел ассимиляци. Шекар Іоадеча юкъагІа (август — сентябрь) шекара свеклана кхоачам боллаш калий хилча дика да. Свекла дукхагІа шекар доаллаш хилийтар фосфорни удобренеи дикагІа я калийни удобренеш.

ДегІдахьача хьалхарча юкъагІа (май-июнь) лаьттанцара 26 процент азот дукхагІеи фосфор 17 процент, калий 15 процент кІезигагІеи дІаац свеклас. ХьалтІаьлча дена кхаьча яллалца царна дІакхоачачун процент да вай хьайийцар. Июль бетта эгтара дукхагІа эш свеклана кхачан хІамаш. Свекла кхачача тІеххьарча ах хана (август, сентябрь, октябрь) свеклас чуод 26 процент азот, геттара лакха хул цунна цу хана эшача фосфореи калеи проценташ — деррига а цунга дІакхоачачох фосфора — 42 процентих кале — 39 проценти.

Азотни удобренеш геттара гоаьтовсаш хилча, цо дукха а эсалагІа хулийт мерза овлаш, цул совнагІа овлай чотах хІараз йоал тІера баьцаш.

Белгалдаккха деза, вай республике шекара свекла шекар кІезига доаллаш хилара бахьанаш дукха а тайп-тайпара а хилар. Царех керттера бахьанаш свекла кхеяра хьалха латта, толашагІа йола агротехника телхаярца дувзаденна да. Масала, теркал а ца деш тайса дитад гІулакхаш, эца боаггІача тайпара нийса пайда эцац удобренеех, телхаю хих пайда эцара бокъонаш, геттара лелара леладу производствана механизацияра хьакъехьара дешаш къоастаделга, эшшача боараме балха юкъекхахьац Іилманна гучаяьнна керда говзалаши хьалха латта опыти, иштта дуккха кхыдараш а.

Цхьабакъда, кхы де хІама а доацаш Іаламан хьалаш къаьстта шийший тайпара свекла кхеяра аьттув боацача тайпара нийсдаларах а доацаш, технологически гІулакхаш лерттІа ца леладарах хулаш да керттерча даькъе уж кхоачамбоацараш. Агротехнически организационно - производственни оамалехьара Іилман лардера комплекташ кхоачашъяра наькъаца этта дІадаха йиш йолаш да уж деррига кхоачамбоацараш.

Сердали йІовхали шорта хилар, лоалама шелал а йоацаш, кІаьда Іа, шекара свекла хьалтІаьннача хана дена из кхаьча яллалца эгтара дикагІа цо дегІдахьаргдолча тайпара температураш, къахьегама а хий декара а ресурсаш йолаш хилар, колхозхойи совхозашкара къахьегамхойи свекла кхее Іомабенна хилар — уж а уж санна кхы дуккха а да республикерча свекла лелаерашка лаккхара хьувкъамаш даха а хьаьнна свекла дукхагІа шекар доаллаш хилийта а йиш хулийташ дола хьалаш.

Республика кхашка свекла кхееш болча къахьегамхой а цу свеклах шекар деш болча болхлой а укх юбилейни шерара декхар да свекла дукхагІа шекар доаллаш хулга сихха Іалашделга, свеклах шекар деш йола промышленность дикача бедалца йиз да Іалашъелга, свеклах доаллача шекара боарам укх гарггарча шерашка ерригсоюзни боарама дІатІакхоачабелга, республика шекара заводах лаккхара рентабельность йола предприяти елга.

Х. АРСАНУКАЕВ,

экономически Іилмай кандидат.

Пхе бетта план кхоачашъяьй

Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода цехий коллективашта юкъе къаьстта дика къахьегаш я Хабаевахалова Галина Яковлевнас кулгалдеча кхоалагІча цеха коллектив. Мехкдаьтта сийда продукци арахецара пхе бетта план 11-ча мая кхоачашъяьй цеха технологаша. Ер бутт бовлехьа планах лаьрхІачул совгІа арахецаргья итташ эзараш тоннаш продукци. Къахьегама овсарлеи план 3 процент тІехкхоачашъяьй. хІаьта арахецача продукцега дІабода мах лохбарах паччахьалкхенна кходаь ахча 111 эзар сом да. Балха тІа хьалха латт операторащ нн. Ковалева Юлия, Андреева Клара, Пригориева Емилия, кхы дуккхабараш.

Л. ФОМЕНКО.

Аьттув боаккхаргба

Урус - Мартана района Мичурина цІерагІча совхозе 1130 гектар тІадоаш хий дехкача лаьтташа. Царех ялх бІаь гектара тІа сомий бешамаш я йиъ бІаь гектара тІа кхы хІамаш я. Советски Іаьдала 50 шу дузача юбилейни шера лакха хьувкъам кхебара оарцагІбьннаб совхоза болхлой.

ХІанз, сомий бешамашка хий дуллаш боахк совхоза бешамаш лелаераш. ХІанзле ерригача сомий бешамашта цкъара хий дилла бала боахк къахьегамхой.

Іурра дена сарралца баьцадаарий бешамашка цахаддаш болх беш я ДДН-45 яха установкаш. ХІанзле бІаь гаргга гектара тІа хий теха баьннаб баьцаДаараш дІадийнача кхашка. Цу балха дика толамаш доах хьалха латтача тракториста Далаев Іаблул-ГІапура, Берсанов Заьламхана. Сменни норма кхо гектар мара йоацача, царех хІаране 5—6 гектара тІа хий тох дийнахьа.

С. КОЛЬЦОВ.

ТОАЕШ ЛАТТ КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ

В. И. Ленина цIерагIча культура Двореце хIанзалца ца хиннача тайпара гIараши тататши да чухьара а арахьара а хьахоалаш. IУрра денз сарралца даим таташ ду пневматически жIовнаша, компрессорни установкаша, балхаш деш я бульдозераши экскаватораши...

Эргалъккха тоаеш латт культура Дворец. Геттара сица хьувз гIишлошъераш. Советски Iаьдала юбилей тIакхоачаш йистебаьккха хила беза из беррига болх.

Де дезараш дукха да. Фасад йолча оагIорахьа хьатIаю шозза вIаштараль фойе. Цун ларла сангар яьккхай. Йоккхача зала аьрда оагIорахьа тIакхетаргъя керда фойе. Художественни самодеятельноста коллективашта лаьрхIа цIенош хургда шоллагIча этаже.

Овлангара хувцалургда Двореца арахьара сибат, эргаиргъя центральни наIар тIе. Колоннаштеи хьазцаш пайда а боацаш лаьттача йоккхача балконаи меттел, кхыча тайпара, геттара хоза наIар тIе хьаергъя. Иштта эргаяьккха оборудовани хувцаш я йоккхача зале хьалхашкара вестибюль, кердайоахаш я гардеробнеш. Сцена йолча оагIорахьа хьалъю художественни самодеятельносте дакъа лоацаш бараштеи арахьара тIаухача артисташтеи лаьрхIа керда гримернеши душаши.

Дукха эргалонаш хургъя йоккхача зрительни зале. ХIанз бола тхов хувцаргба, цунах дикка совъяргъя зала акустически торонаш. Сцене а Двореца кхыча помещенешка а хургда иштта хувцамаш. ХIанзлехьа йистедоалаш латт еррига сердалон сеть хувцилгеи пишкаштa ремонт елгеи.

Йоккхача а, халхарий а, лекционни а залий эскизаши балха чертежаши кийчъеш ба РСФСР художественни фонда ленинградски отделенера художникаш.

Сийлахь-воккхача Ленина цIи лелаю республика дикагIа йола культура Дворец кхы а хозагIа, кхы а дикагIа кийчъяь хургъя Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дуза цIей тIакхоачача хана.

Дворец эргалъккха тоаеш латте а, вIалла юкъагIа ца а буташ беш ба беррига массово-политически болх. Цу гIулакха пайда эц паркерча ахканарча площадкех, Заводской района предприятешка хан-ханнахьа чакхйоах массово-политически балха месячникаш. Культура Двореца самодеятельносто а ший болх промышленни предприятешкеи республика шоаш шефство лелаеча районашкеи бу хIанз. Концерташи спектаклеши йийца цига дIаух уж.

Керда а даьха тоадьча цIеношка дика деде ерхI Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дуза цIей В. И. Ленина цIерагIча культура Двореца самодеятельносто.

С. ПЯТАШ.

Доазол дехьара

Вьетнама Демократически Республика. Лан Сон яхача провинцерча Бинь Жиа яхача лесхозерча хьу Iохийтача болхлоша 120 процент кхоачашъяьяр соаххара задани. Хо Ши Мин вачьа ден сийна (19 май) лаккхара декхараш тIаийцад цар шоашта.

Сурта тIа: хенаш вIашагIлувзар.

ВИА—ТАСС сурт.

Вай доттагIий болча

СОФИЯ. Укхаза хьайийллай Болгарски даьй-мехка фронта VI съезд. Цун балхаца дакъа лоацаш ба 1700 гаргга саг делегаташи доазол дехьарча мехкашкарча гаргало йолча общественни организацей вилалаши. Царна юкъе я советско-болгарски доттагIлен Общества председатель академик А. Н. Туполев керте а латташ йола советски делегаци. Съезда президиуме — БКП ЦК Хьалхара секретарь, Министрий Совета Председатель Тодор Живков, Халкъа собрание Президиума председатель Георгий Трайков, партеи правительстваи цхьбола кулгалхой.

Съезда дувцаргдола дешаш — Къаман советеи Центральни финансово-контрольни комиссеи отчетни доклад а. хIаьта иштта цу организаце кулгаллу органаш хоржилга а.

Дувца оттадаьча хьалхарча дешах доклад йир Даьй-мехка фронта Къаман совета председатела Енчо Стайкова.

Даьй-мехка фронт — 4 миллион гаргга саг ший мутIараштa юкъе а боагIаш, е харжархоех 65 процент, эггара дукхагIа нах юкъебоагIа политически организаци я, аьлар Е. Стайкова. Из я халкъа Iаьдала керттера чIоагIале, халкъ морально-политически цхьа барт-цхьоагIо йолаш хилара хьокхам, коммунисташтеи парте боацараштеи юкъера организационни бувзам.

СССР-ца а социалистически кхыча мехкашцара а доттагIали сотрудничестваи чIоагIъяра наькъа тIара ца йоалаш хьайоагIа Болгари, аьлар дIахо Е. Стайкова. Советско-болгарски отношенеш дегIаяхкара керда этап я доттагIлен, сотрудничества, вIаши новкъостал дара хьакъехьара Болгарении Советски Союзаи юкъера керда Договор. Пролетарски интернационализма лардерча цу Договоро низ болаш хьаллоац болгарски халкъа наргIато, из ший лоIаме хулга, цо гIойле ю социализми коммунизми хьалъяра новкъа Болгаре кхы дIахо а керда толамаш дахара.

БУДАПЕШТ. Укхаза хьайийллай венгерски потребительски а сбытови а Союза уполномоченней VI съезд. Республикерча кооперативни болама балха итогаши хьалхашка латта декхараши дувцаргда цига. Съезде доклад йир кооперативай Союза председатела Иене Сирмай.

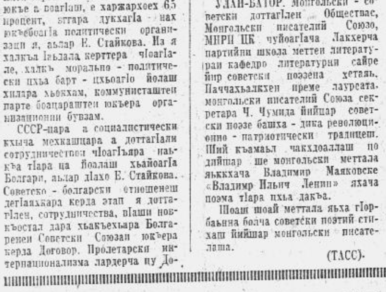
Доазол арахьара баьхкача хьаьашта юкъе я Центросоюза правлене председатела хьалхара заместитель Н. И. Супотницкий керте а волаш йола советски делегаци.

ВАРШАВА. Политехнически дешара хетаяь дунеи халкъашта юкъера выставка хьайийллай польски столице. Москва, Прага, Дрездена, Варшава политехнически музеяша яхкийта экспонаташ я выставке. Программий хьехара лаьрхIа йола тайп-тайпара 22 устройство дIахьокх выставке Советски Союзо.

УЛАН-БАТОР. Монгольски-советски доттагIлен Обществас, Монгольски писателий Союзо, МНРП ЦК чуйоагIача Лакхерча партийни школа меттеи литератураи кафедро литературни сайре йир советски поэзена хетаяь. Паччахьалкхеи преме лауреата, монгольски писателий Союза секретара Ч. Чумида йийцар советски поэзе башха-дика революционно-патриотически традицеш. Ший къамаьл чакхдоаллаш по дийшар ше монгольски меттала яьккхача Владимир Маяковске «Владимир Ильич Ленин» яхача поэма тIара цхьа дакъа.

Шоаш шоай меттала яьха гIорбаьнна болча советски поэтий стихаш йийшар монгольски писателаша.

(ТАСС).

Ер майра «бьаръ» — Улан-Удэ лахача монгольски поселкера зIамига саг ва.

Хубсутульски аймак—Монголе зIага дукхагIа хьунаш йола район. Укхаза Улан Ринчин Ахмбуп сомоний территоре тIа хьайбай кхыча доажьошца пхьана шера дегIабенаб саьрг лелалу бохкам а.

А. Спирина сурт.

ТАСС фотохроника.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

ЛОРАЕ БЕРИЙ УНАХЦIЕНО

Наьха вахара хьал-торон культурен лакхъялар бахьан долаш а дарба дара гIулакхаш тоалара тIаерзаяь Коммунистически партеи Советски правительстваи решенеш яр бахьан долаш а вай мехка шерагара-шерага кIезиглуш доагIа кхайкорах нах цамогаш хулилга.

Паччахьалкхен лоархIаме декхар да — кхайкорца къовсам лоаттабелга. Из декхар толамца кхоачашдара унахцIено лораяра органаша меттел наха шоаш а къовсам лоаттабе беза.

Кхайкор дIа-юха доал. Из дIа-юха дала тарлу кхайкора бактерешка гIолла. Йийна дIа ца йоалаш лаьтта яхаш дукха ха йоаккх цу бактереша. Дезинфицирующи растворо цу сахьата йоаю кхайкора бактереш. Формалина 15 процент йолча растворо сахьат далалехьа хIалакъю уж.

ХIанз аз дувцаргда кхайкор дIа-юха далара наькъаш. къаьстта бераrа из далара бахьанаш. Кхайкор дIа-юха далара эггара боккхагIа бола хьаст ба кхайкорах цамогаш вола саг. Цхьаволча унахочо ший тугаца бIехбу ше вижа улла менгии хIамаши. Кхайкора бактереша бIехъяьча цу хIамаех дIахьокхаденнача берага дIадала тарлу кхайкор. Кхайкорах цамогаш волча саго даьккхача туга цхьан милиграммаца хила тарлу пхи эзарнегара итт эзарнега кхоачаш бактери. Шийгара лазар кхычарга дIалалара лоралуш воацача цамогача саго туг Iоккхосс цIен юкъе, лаьтта. ТIаккха из туг докъалу, цул тIехьагIа кагий дакъилгаш а хиле демаца дIаув из. Цул тIехьагIа цIагIа уйна тIоалаяь герми ца хьокхаш нув хьекхача цIеи пенаш тIеи цIагIа латтача хIамаш тIеи ювш цу тугаца хинна кхайкора бактереш. ХIаьта иштта уж бактереш шийца а йолаш цIагIарча хIамаш тIеи пенаш тIеи IотIабижа из дом тIехьагIа михо гIоттабича могаш волча сага бага а мерий чу а баха тарлу. Буача кхачага гIолла а дIа-юха доал кхайкор. Уж бактереш къаьстта чIоагIа кхераме я бераштa.

Кхайкорах цамогаш волчо хIама дуа пхьегIаш къаьстта лелаеш хилара совгIа хIама дуачул тIехьагIа кIеж йоахаш долча хила йила еза. Цамогаш волча сагаца цхьан пхьегIа чу хIама даа мегаргдац. ХIама дуачул тIехьагIа унахочо кулгех хьокха хIама а ший къаьстта хила еза.

Пах меттел кхайкорах цамогаш хул хьайбаш а. Цудухьа кIеж йоаккхийташ кхехкаянза йола шура мала мегаргьяц. Дика кхихкап кхерзан доаца дулх даа мегаргдац.

Кхайкора бактереш къаьстта бера организма чу яхача кхерамегIа да. Согара лазар кхычарга дIа ма доаладалар аьнна дага ца дохаш лостам боацача унахочоа юхе гIолла лелача бера кер чу яха тарлу дуккхача боврамe бактереш. Иштта волча унахочо бе-башха доацаш миччахьа Iоккхосс туг, бер хьаста дагахь волаш ше дуаш латтача дуача хIаман тIера хьаийца е ший бе йоаллачох ахъяьккха я хIама ду цунна, хьамархIаделле барт боаккх. е шийна юхе Iохоалу. Из де мегаргдац. Кхайкорах кхийнал е кхийналац ховргда беранна цирке даьккхача. Цул тIехьагIа дийса е ши дийи-бийсеи даьлча цIийдале деста айлу. нагахь санна берах кхайкор кхийназале. Кхийна деце из моттиг цIий а лап е еста а естац. Из пирке даьккхача моттигера дегI цIийденна деста ай ца луш дисадар аьнна сатийна Iе мегаргдац дай-наней. Лорашца дагабоалаш. цар яххача хана юха даккхийта деза из. Шу даланза долча бера шера диазза даккха деза пирке. хIаьта шерагара дIа кхаь шерага кхаччалца долча бераштa а шера диазза даьккхача бакъахьа хургда. Кхы дукхагIа ха йолча а школе деша дагIача а бераштa шера шозза даккха деза. Кхайкорах цамогаш саг волча деза-ле тIехьа а ца доаккхаш ший хан-ханнахьа пирке даккхийта деза бераштa.

Кхайкора кхийнадий-деций хара берий шийтта шу даьннача хана денз дIадоладу уж кизгага кхувлилга. Шийтта шу а кхы дукхагIа а ха йола бераш шин шера цкъа кизгага даха деза.

Кхайкор кхийна дола зIамига бер къаьстта чIоагIа лораде деза. хIана аьлча цун организм ховха йолаш дика низ кхачап цу лазара духьал отта. Из бахьан долаш пехкаш цамогаш хила тарлу. Иштта дола бер цамогаш да аьнна хеташ хилац. Цхьабакъда, цох сатийна Iе йиш яц дай наней. Лазар кхийна хилара белгало гуча ца йоалаш бутт—шин бутт ха йоаккх. Цу юкъе бактереша дохьаш тосс. тIаккха из Iадкъ бера организмана. Из бахьан долаш бер маьлхара а. низ боацаш а. корта лазаш а. кIезиг-дукха йIовхал йолаш а. хIама даа дог ца доагIаш а хул. ЗIамигача бера тIакхетац тараза боарач. Школе деша дагIа ца могаш дола бераш чехкагIа кIаьдлу могаш долчарел.

Нагахьа санна кхайкор кхийна зIамига бер цунах цамогаш хилар бахьан долаш 38 градусага кхоачаш дегIаца йIовхал йолаш дале дIачулала деза дарба деча учреждене. ХIаьта бер школе деша а дагIаш доккха дале дахийта деза санаторно-лесной школе.

Эггара чIоагIагIа даьржа дола кхайкор пехкашта хулаш дар да. Гриппах цамогаш долаш санна хетийташ бера чIоагIа тIатта тарлу кхайкор. Бера дегIацара йIовхал лакхлу. Гриппах цамогаш долчул дукхагIа ха йоаккх кхайкалеш. ТIехкашта, маьженаш хотталуча моттигашка, букъ тIехкана кхайкор кхийна дола бер юххьанца лалкъаш хул маьже дIа-юха хьайча лаз яхаш. Цул тIехьагIа цун болар хувцалу. астагIа волаш санна гIа боахаш хул. Из тайпа бер ший ханнахьа лорашка ца дуге лазар дIахо кIоаргдала тарлу. бера букъ тIабоал.

Эггара кхерамегIа дола кхайкор керта хьаьна хулар да. Из хьоалу пехкашка. а тIехкашка. а пхаьнашка долча кхайкора кхувчо. Из кхийна хилара керттера белгалонаш я: корта лазаш хилар. боарамал тIех дегIаца йIовхал хилар. Iеттадар. хIама даа безам боацаш хилар. че йикъялар. халла мара корта дIа-юха берзабе ца магар. Керта хьаьх кхайкор кхийна бер наб яра тIера хул. маьлхара хул. ловза дог дагIац. ер ма дий аьнна бахьан а доацаш вогIа деша долалу. Уж белгалонаш тIа-тIа алсамъяла йолалуш. тувлавенна саг санна эгаве волалу. дог кIаьдлуш моттиг хул. Керта хьаьна кхайкор кхийна итт ди далалехьа бер лорашка дига деза. Итт делал дукхагIа ха яьнна хуле из лазар гаьна доал. ТIаккха бера бIаргаш дов тарлу. керта хьаь чу хий отташ хул. цхьайола маьженаш дегIа доалара йоал.

Дарба делга тIехьа ца доалийташ ший ханнахьа дIадоладой кхераме дац из лазар. цох бер дера.

ХIанз вай мехка толамца дарба ду лазарах цамогаш хиннараштa. Вай массане а де дезар да из дIа-юха даржа тарлуш дола наькъаш макхоачча чIоагIагIа дIакъовлар. хан-ханнахьа лорашка хьажийтар, лораша де аьннар нийса кхочушдеш.

З. КУРБАНОВА,
кхайкорацца къовсам лоаттабеча республикански диспансера санаторни отделене заведующи.

ЦАР ЦIЕРАШ ЙОВЗАШ Я

Доккхий къахьегама толамаш доах укх шера Грозненски тепловозникаша. Ер шу доладелча денз цар паччахьалкхена кходаь коача доагор 426 тонн я. Цу доагорца город Грознера Минеральни-воды яхача дIа-юха йига скорни пассажирски поездаш 2 бIаь совгIа хул.

Къаьстта дика къахьийгад машинисташа Стрелков Федора, Жерновенко Петра, мухь ийца ухача поездий машинисташа нн. Олейника, Дуленкос, кхычар.

Лакха къахьегама толамаш дахарах объединенни местни комитета решенех цар портреташ сийлен Доска тIа хьалтехад.

Г. АНОХОВ.

Одессе чIоагIа сий а деш дагайохаш я СССР-а Граждански тIем тIа хьинаре дакъа лоацаш хинна французженка-коммунистка Жанна Лябурб.

1919-ча шера Одессе цо нъайлагIа болх лелабаьб интервентий эскараштa юкъе. Башха-дика революционерка лаца а лаьца, топаш теха йийнай французски контрразведка агенташа. Укх деношка музыкальни комеде Одесски театре дIахьонхаш я «Сатоссаш» яха спектакль, денал долча коммунисткана хетаяь я из (музыка О. Сандлера, пьеса Г. Плоткина).

СУРТА ТIА: спектакла тIара сцена. Жанна Лябурб (артистка Г. Смирнова) французски матросашта юкъе.

А. Фадеева сурт.

ТАСС фотохроника.

Дикача нахах

ТАКСИСТ

Ялхайтта шу даьнна зIамига саг вар Минозаев Мовлад шофера курсаш йисте а яьха эггара хьалха машина тIа из тIаховш. Цу 20 шера бIаргадайначун, дейзачун чот яц. Балха опыт йолаш говза шофер ва хIанз Мовлад.

1957 шера денз Грозерча таксомоторни парке болх беш ва Минозаев Мовлад. Парка коллектива дика вовзаш, сий деш ва 1-гIча класса шофер, коммунистически къахьегама ударник Минозаев. Хьинаре къахьегарах, клиенташца безаме волаш, хьашташ лерттIа кхоачашдеш болх барах таксомоторни парка коллективо сий деш ва Мовлад.

Социалистически яхьа отличник, Iымерза новкъост, говза шофер ва тха Мовлад, — яхаш дувц парка эксплуатаце отдела начальника нов. Халидова. Укхаза из балха волча итт шера цхьаь цаI моттиг хиннаяц пассажираш цунна латкъа, цхьабакъда, баркалаш дукха яьхад. Бетт-бетта ахчан премеш тел Мовлала план тIехкхоачаш а еш бензин кходарах, авторезина кхом беш лелаярах.

Дика доал ду Мовлале ше лелача техникана. Таксомоторни парке болх беча итт шера «Победа», «Зим» яха ши автомашина чакхъяьннай Мовлала кулгашка гIолла. Царех хIара машинага планах 250 эзар км никъ бе безача 350—400 эзар километр никъ байтаб цо. Машина дика технически гIулакх деш цо лелаярах парка кулгалхоша цаI тишъелча заводера йоагIача бесса цIена машинаш тийннай цунна. ХIанз а ше лелаеш хинна «Зим» яха легковой автомашина капитальни ремонте дIа а енна цIенача «Волга» тIа болх беш ва нов. Минозаев.

Производственни план тIехкхоачашъеш пассажираштa лерттIа гIулакх лоаттадеш, техникага дика хьожаш болх барах дукхазза ахчан премеш. мах бола совгIаташ. Сийлен грамоташ тийннай Мовлада. Из болх кхоачашбеча ткъаь шера цхьаккха а наькъ тIара хатар хинналац цунна. — ЦIаккха диллац сона. — йоах Мовлада, — юххьанца со шофера балха вахача хана Малхбоален-Казахстански области ялат чуэцача дакъа лоацаш сайна хиннар.

Чимкентерча автоколоннера 1947 шера автомашинашца бIаь саг вахийтар тхо Усть-Каменогорске гурахьа ялат чуэца.

Усть-Каменогорске Большеречье яхача моттигера Шаманалх яхача моттигерча приемни пункте кIа хьачуозаш дар тхо. ХIаьтта газ-ММ яхача машина тIа болх беш вар со. Машин етта ялат а долаш. кабинка чу цхьа йоккха саг а яIаш воагIаш Ульба яхача хи тIа гIолла лелача паром йолча кхаьчар со. Паромаца со хила дехьа ваьлча ши бIаь метр гаргга лакха хургйолаш босе яр. Лоралуш. шорттига яхийта езаш яр машин. хIана аьлча гоннахьа чхараш а йолаш уизара бар никъ. Йоккха саг Iо а яьккха шорттига яхийтар аз машин. Сона тIеххьа гIаш хьалтIайолаелар йоккха саг а. БосагIе тIа хьалтIавала массехк метр мара ца йисача хана карданни вали моторе хотташ хинна рефленка йиккха юхатIехьашкахьа яхар са машин. Тормозаш техача а хIама хилацар. 2.5 тонн мухь бар машина тIа. ТIаккха ка теха руль аьрда оагIорахьа юхахьовзайир аз. ЦхорагIа а этта наькъ йистерча чхара дIатIаежар машин. ЦIаьхха аз рулах катохарах цхьаи оагIора дижар машина тIа хиннача мухьа доал. Цудухьа кIалтIа ца йоалаш йисар машин. Цигара со чуваха хиннаваларе сохи машинахи хьаэца хIама дусаргIацар цул совгIа сайна тIеххьа йоагIаш хиннача машинашта а дукха зуламаш дахь хургдар. Цигача авари хулачара машини кIаи кIалхардаккхарах автоинспекце ший приказаца баркал а оалаш ахчан преми хьожайир сона тха колонна кулгалхоша. Цу хана денз кхы а чIоагIагIа лоралу со. Машина малагIча технически хьала тIа я. цуйна фу эш хьаже мара автопаркера араваладац.

Пассажирашта цо лерттIа гIулакх лоаттадепга белгалдеш дола дукха масалаш доаладе йиш я. Царех цаI дийцар сона Мовлале. 1963 шера гурахьа Бийскера Кисловодске салаIа волаш хинна инженер Иванов Николай Васильевич Грознерча машинаькъа станце шийна даа хIама эца дагахь Iоваьннача поезда тIехьависар. Машинаькъа станцерча диспетчерске Орджоникидзе ваха путевка тIа отметка еш хиннача Минозаев Мовлалагара ший поезда тIехьакхе гIо дийхар киса цхьа кепиг ахча а ца дусаш, пижама мара кхы хIама тIа ца дувхаш висача инженера нов. Иванова.

— Мегаргда, хьатIаха машина тIа, — аьнна лоацца жоп делар Мовлала. Грознера йоагIа поезд хьакхача кхы а 15 минут йисаяр цо тIехьависа пассажир Серноводске Iовоаккхача хана. Дукха ха ялале шийна даьча гIулакхах баркал а яхаш нов. Иванова яздаь письмо кхаьчар автопарке.

Укх шера ерригача Россе транспортникашта юкъе яьржача яхье дакъа лоацаш хилар Минозаев Мовлад. Итогаш йича социалистически яхье котвалaрах ахчан преми а луш «Социалистически яхьа отличник» яха значок елар Мовладена.

Хьинар кхы лох ца деш къахьег Мовлаза укх деношка а. Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузача денна шийгара къахьегама совгIат кийчдеш ва из.

С. ШАДИЕВ.

Баскетболах ловзаш республика хьалхара моттиг яккхара хинна яхь чакхъяьннай. Кхалнаьха командашта юкъе хьалхара моттиг берий спортивни школа спортсменашка кхаьчай, шоллагIча моттиге педагогически институтеи кхоалагIча моттиге «Труд» ДСО командаш я.

МаIача наьха командашта юкъе кот я «Спартака» команда, шоллагIча моттиге «Труд» ДСО командеи кхоалагIча — мехкдаьтта института командеи я.

Сурта тIа: берий спортивни школаи «Динамо» ДСО-и спортсменаш ловзача хана.

О. Смеркалова сурт.

ХЬАЛХАРА МОТТИГАШ ЯЬХАЙ

БIаьстеи-ахкан спортивни сезон дIайолаелча гIоне вай республика массайолча моттигашка Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара сийна спартакиадаш дIахьош латт.

Республика спортсменашта юкъерча спортивни яхьашка хьинаре дакъа лоац тха «Урожай» яхача спортивни общества физкультурникаша. Цул совгIа РСФСР IV-гIча территориальни спартакиаде 10 тайпах дакъа лоацаш хилар тха общества хержа спортивни командаш. Территориальни спартакиаде дакъа лоацаш яр Краснодарерча, Курскерча, Пензерча, Ставрополерча, Дагестанерча, Къилбаседа-ХIирий республикерча иштта дуккха кхыйолча моттигашкара спортивни командаш. Цу къулбехьен территориальни спартакиаде дика толамаш даьхар тха командаша классически ший лоIамеи кIалтохаргах латарах. Халача спортивни яхьа хьалашка Дагестана, Къилбаседа-ХIирий, Ростова командаш эша а еш кIалтохаргах латарах хьалхара моттигаш яьхар Нохч-ГIалгIай республика спортсменаша.

IV-гIча спартакиаде дакъа лоацаш Липецке хиннача спортивни яхье тха общества езача атлетика командас кхыча командашта юкъе хьалхара приз йоагIаш йола моттиг яьккхар. ХIаьта езача атлетика спортсменаш С. Баракоев, К. Тавлуев, Д. Межидов, В. Эсамбаев, В. Долгачев, Л. Хасуев юбилейни спартакиада чемпионаш а призераш а хилар. Из сийлен цIи яьккхар кIалтохаргах латача спортсменаша: Э. Ульбиева, С. Мадаева, И. Муцаева, Х. Албакова, С. Далакова, иштта дукха кхыбараша а.

РСФСР IV-гIча спартакиаде хьалхара кхо моттиг яьккхай тха общества спортсменаша, волейболах — 5-гIа йола моттиг, истола тIарча теннисах 4-гIа йола моттиг яьккхай. Спорта пхиъ зачетни тайпах 12 очко яьккхай тха командаша. Спартакиаде массанел хьалха я уж.

ХIанз лоархIаме декхараш латт тха ейгача атлетикаи велосипедни спортаи командашта хьалхашка. Укх шера 1-гIча июне пу шин тайпах спортивни яхьаш дIайолалу Ростове.

Г. КЛИМЕНЧЕНКО,
«Урожай» ДСО оргтдела заведующи.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

ЛадувгIа

18 мая 1967 шу

РАДИО: Нохч-ГIалгIайчен латталела дерхо (гIалгIай меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 8.20 — «Сердало» газета обзор. 8.30 — Галантера халхара ашараш. 8.45 — Москва. 16.00 Передачай программа. 16.05 — «Къона тIехье» (эрсий меттала). 16.20 — Ашараш. 16.30 — «Тийрка талгIеш» яха литературни передача (нохчий меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.15 — Къамаьл ду радиообществени редакцера (нохчий меттала). 17.25 — «Ленина цIерах» передача (нохчий меттала). 17.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.25 — «Къьларча замах юкедисача зенерза гIулакхашца къовсам» яха передача (нохчий меттала). 18.35 — Юрта боахама болхлошта дола концерт.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ 18.00 — Телевизионни кердадараш (гIалгIайи эрсийи меттала). 18.30 — «ДоттагIлен цIей» яха кинофильм. 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Хьувкъам лакха хилийтара тIехьа. 19.30 — Октябра маьлха кIал. Латвийски ССР.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. 3-39-11; бехкгоктама секретара—3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахамен письмойи отделий — 3-42-28;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем—3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05159. Заказ № 2296.